

ENFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. ENFLASYON VE ENFLASYONLA MÜCADELE – KAVRAMLAR

İstikrar: Rutinin korunması hali, bir denge halidir. Tarafların kendi harpleri içinde hareket etmesini istikrar olarak değerlendirebiliriz.

+ Rutin bir düzen kurulmuş ve bu düzenin devamlılığının sağlanması istikrar olarak adlandırılır.

Ekonomik istikrar: Ekonomik değişkenlerin belli bir veri düzeyinde karşılıklı olarak uzlaşmış olması ve bu uzlaşmanın devamlılığı ekonomik istikrar olarak adlandırılır.

+ Mal piyasası ve Para piyasasının dinamiklerinin belirli bir ortak zeminde denge içerisinde hareket ediyor olması durumudur.

+ İki piyasayı buluşturan **temel unsur** fiyatlardır.

+ Dolayısıyla fiyatlar temelinde kurulmuş olan bir dengenin sürekliliğinin sağlanmasını ekonomik istikrar olarak değerlendirebiliriz.

+ Yani üreticiler maliyet fiyatlarını müşterilere satabiliyorlarsa, hak ettikleri karşılığı piyasada bulabiliyorlarsa mal piyasasında bir dengeden bahsedebiliriz. Eğer piyasada üretim maliyetlerinin altında bir fiyatla karşılaşıyorlarsa bu sefer mallarını satamama durumu, malları satamadıkları için fiyatları aşağı çekerek zarar etmek veya üretimi durdurmak noktasına geldiklerinde bir istikrarsızlık bir dengenin bozulması durumu söz konusu olur.

+ Özetle “ekonomik istikrar” dediğimiz kavram ekonomik değişkenler arasındaki tutarlı bir ilişki olup olmamasını ifade eder.

+ Dengenin bozulma yönüne bağlı olarak da biz ekonomik istikrarı veya istikrarsızlığı farklı biçimlerde tanımlayabiliyoruz.

→ İç piyasa açısından baktığımızda çalışan emeğin yeterli sermaye ile buluşamaması (işsizlik) bir istikrarsızlık göstergesidir.

→ Kurlardaki dalgalanmalar/ finansal dengesizlikler de bir istikrarsızlık göstergesidir.

+ Ekonomiler bazı dönemlerde aşırı genişleme içerisine girerler. Ekonomide üretmiş olduğunuz mal ve hizmetten daha fazla satın alma gücü doğmuşsa bu fazla satın alma gücüne bağlı olarak oluşan talep **fiyatlar genel düzeyini yukarı doğru çekecektir.**

+ Diğer üretim faktörlerinin daha fazla çalışmasına imkan verecektir.

→ Satın alma gücü çok olunca üretimdeki rekabetin fiyatları yukarı doğru çekmesi bir istikrarsızlık durumudur.

→ Ekonominin genişleme yönüyle gerçekleşen bu tür istikrarsızlığı **ENFLASYON** olarak nitelendiriyoruz.

+ Bazı dönemlerde de ekonomideki satın alma gücünün düştüğünü, bir biçimde beklentilerin bozulmasına bağlı olarak (umulan kar oranlarının düşmesine bağlı olarak) yatırımların yavaşlaması, tüketimin azalması ve buna bağlı olarak da ekonomide işsizliğin hata safhaya çıktığı bir istikrarsızlık çıkar.

→ Bu tür istikrarsızlığı da **DEFLASYON** olarak nitelendiriyoruz.

!! Bunun aynı dönemde aynı ekonomide farklı sektörlerde farklı biçimlerde cereyan etmesi de söz konusu.

→ STAGFLASYON olarak ifade edilen durgunluk içerisinde enflasyon bazen de enflasyon içerisinde durgunluk olarak da nitelendirilen bir tür istikrarsızlık durumu söz konusu.

+ Dolayısıyla mal piyasalarıyla para piyasalarında eşanlı denge oluşmaması, her iki sektörün kendi içerisinde farklı dengeler oluşturmuş olmasında yine ekonomik istikrarsızlığın unsuru olarak stagflasyon tanımı içerisinde değerlendirebileceğimiz istikrarsızlıklardır.

A. ENFLASYON KAVRAMI, TÜRLERİ VE NEDENLERİ

* Fiyatlar genel düzeyi istikrarlı olabileceği gibi inişli çıkışlı da olabilir.

* **Enflasyon**, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artış olarak tanımlanır.

* Diğer bir deyişle belli bir dönemde toplam talebin toplam arzı aşmasına bağlı olarak fiyatlar genel düzeyinin belli hızla sürekli yükselmesi, bir bütün olarak fiyatların artışı anlamına gelmektedir.

* Burada üretim ve talep arasındaki dengesizlik fiyatları yukarı çekiyor.

* Enflasyon, mevsimsel etkilerden arındırılmış olarak hesaplanır. (mevsimsel işsizlik, mevsimsel enflasyon vb.)

* Enflasyon hesaplamasında farklı yöntemler söz konusu olabilir.

- tüketici fiyat endeksi
- üretici fiyat endeksi
- toptan eşya fiyatları endeksi
- gayri safi yurt içi hasıla deflatörü gibi.

* Hesaplamalar ise farklı mal gruplarına göre yapılır.

* Dolayısıyla farklı kategorilerde yer alan malların fiyat hareketlerindeki değişimin oransal ifadesi **“enflasyon oranı”** olarak karşımıza çıkar.

ENFLASYONUN SEBEBİ NEDİR?

İki temel sebep olmak üzere dört sebebe bağlanır.

1) Enflasyonun talep kaynaklı olabileceği. “TALEP ENFLASYONU”

* Klasik iktisadi düşünce temelinde neoklasik iktisatçıların savunduğu enflasyon açıklamasıdır.

* Ekonomide yaratılan aşırı satın alma gücü enflasyona neden olmaktadır yaklaşımını ortaya koyuyor.

* Fazla satın alma gücüyle uyarılmış olan talebin mal piyasalarında eşanlı dengeyi koruyabilmek için fiyatların artmasına neden olmaktadır.

* Dolayısıyla para arzındaki aşırı istikrarsızlıklar ekonomik istikrarsızlıkların temel sebebi olarak görülür neoklasik iktisadi düşüncede.

* Bu nedenle de para arzını etkileyen müdahalelerden uzak durulması gerektiğini ifade eder.

* Reel sektör talebe cevap veremediği için tüketimdeki rekabet fiyatların artmasına neden olur. Fiyatlardaki artış hızı paradan kaçış motivasyonunun arttırır.

* Fiyatların artışıyla birlikte bozulan denge tüketimin süreklilik kazanmasına, hızlanmasına sebep oluyor. Ve bunun da altında yatan temel unsur para arzındaki istikrarsızlık olarak nitelendiriliyor.

2) MALİYET ENFLASYONU

* “Fiyatlar genel düzeyinde artışların sebebi maliyetlerdir” yaklaşımı vardır.

* Daha çok keynesyen bakış açısıyla ortaya koyulan bir enflasyon gerekçelendirmesidir.

* Temel girdi fiyatlarındaki değişimler enflasyonun temel sebebidir.

* Fiyatı maliyet+kar olarak tanımladığınız bir ortamda maliyetlerdeki bir artış piyasa fiyatlarının artmasına neden olacaktır.

* Çünkü hiçbir firma maliyetlerini karşılamayan fiyat düzeyinde mal ve hizmet üretip satmayacaktır.

* Dolayısıyla maliyetlerdeki artışı karşılayan bir fiyat olduğu sürece piyasa dengeye gelecektir.

* Her maliyet artışı da bir şekilde fiyata dahil edilmek durumunda kalacaktır.

* İşte girdi fiyatlarındaki artışlar enflasyonun temel sebebi olarak değerlendirilmektedir.

* Ücretlerdeki artışlar enflasyonun temel sebebi olarak ifade edilir.

3) YAPISAL ENFLASYON

* Yapısal enflasyon talep yapısının üretim yapısına uymamasından meydana gelir.

* Ekonominin üretim alt yapısının toplumsal talebe cevap verememesi enflasyonun sebebidir.

* Ekonomik alt yapıdaki nitelikli iş gücü yetersizliği, kronikleşmiş ödemeler dengesi, yetersiz sermaye ve girdi gibi sorunlar arzı olumsuz etkilemekte ve talebin karşılanmasını zorlaştırmakta.

* Bu durumda yapısal kaynaklı enflasyon kaçınılmaz olmaktadır.

* Az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkabilmektedir.

4) ENFLASYON BEKLENTİSİ

* Ekonomik birimler enflasyonist süreçte kararlarını geçmiş tecrübelerine göre vermektedir.

* Dolayısıyla ekonomik birimlerin geleceğe ilişkin beklentileri yüksek enflasyona bağlı şekillenir.

* Beklentilerdeki bu bozulma enflasyonun bir nedeni olarak karşımıza çıkar.

* Örneğin; fiyatların artacağı beklentisiyle gelecekteki tüketimi bugünden gerçekleştirme eğilimine giriyorum. Gelecekteki tüketimin bu günden sağlanması bugünkü tüketimden daha fazla bir talep oluşmasına sebep oluyor.

- * Yani üreticinin önümüzdeki ay üretip satacağı malı bu ay üretmesini istiyorum.
- * Üretmediği durumda paranın değer kaybından kaçış motivasyonu tüketimde rekabete itiyor.
- * Tüketimdeki rekabet de fiyatların yükselmesine neden oluyor..
- * İşte enflasyonist beklentilerin artması enflasyonun bir gerekçesi olarak nitelendiriliyor.
- * Çünkü enflasyonist süreçlerde para reel anlamda değer kaybettiği için, paranın reel kaybını önleyebilmek adına tüketimin hızlanması olgusu enflasyon dediğimiz durumu canlandırıyor.

B) ENFLASYONUN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ

1) EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDE ETKİSİ

- * Enflasyon ekonomideki kaynak dağılımının da bozulmasına neden olur.
- * Özellikle belli sektörlerdeki yoğun fiyat artışları, üretim faktörlerinin o alana yoğunlaşması, başka alanlarda kaynak eksikliğinin ve dolayısıyla yatırım eksikliğinin oluşmasına neden olur.
- * Buna bağlı olarak sektörler arasındaki kaynak dağılımının bozulması istikrarsızlık unsuru olarak ekonomide kendini gösterecektir.
- * Dolayısıyla bu da ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecektir.
- * Özellikle yüksek enflasyonun görüldüğü dönemlerde yatırımlar reel unsurlardan finansal unsurlara kayar.
- * Bu durumda ekonomik birimler tasarruflarını yatırım için kullanmak yerine, bankalara yatırmak veya devlet tahvili ve hazine bonosu almak şeklinde değerlendirirler.
- * Yüksek kazanç sağlayabilirler.
- * Bu durum bir yandan iş adamlarının gelir ve servetini arttırırken diğer taraftan yatırımların azalmasına ve ekonomik büyümenin yavaşlamasına sebep olur.
- * Bununla beraber işsizliğin ve yoksulluğun artmasına sebep olur.

2) ÖDEMELER DENGESİ ÜZERİNDE ETKİSİ

- * Enflasyon, ister maliyet enflasyonu ile açıklansın ister talep enflasyonu ile açıklansın sonuç olarak enflasyon üretilen mal ve hizmetten daha fazla talebin oluşmasıyla ancak anlam kazanır.
- * Fiyatlar genel düzeyini başka türlü arttıramayız. Esas olan tüketimdeki rekabettir. Fiyatlar genel düzeyini ancak tüketimdeki rekabet yukarıya çeker.
- * Talep; Satın alma gücüyle desteklenmiş satın alma istekliliğidir.
- Eğer ekonomide satın alma gücü varsa yani tüketiciler paraya kolay ulaşabiliyorsa, kredi faizleri düşükse, dünyada negatif faizle para dolaşıyorsa ve bu parayı insanlar enflasyon oranının altında bir maliyet ile kullanıyorsa, talep canlıdır.
- İç piyasa üretimi talebe cevap vermiyorsa (toplam arz toplam talebe cevap vermiyorsa) oluşan talep fazlasını bir biçimde karşılamamız gerekiyor.
- Oluşan talep fazlasını o talebi yurt dışından satın alarak karşılayacağız.

* Ekonominin planlanan ve gerçekleşen harcama temelinde dengeye geldiğini ifade ediyoruz.

* Eğer ekonomide planlanan harcamalar ve gerçekleşen harcamalar eşitliği sağlanmışsa genel ekonomik dengenin oluşabileceğini söylüyoruz.

* A paneline baktığımızda ekonomide genel dengenin Y_0 üretim düzeyinde gerçekleştiğini gösteriyor.

- Y_0 düzeyinin Y_t düzeyinden büyük olması durumunda ekonomide bir talep fazlası oluşur.

- AC kadar oluşan bu talep fazlası tüketimdeki rekabete bağlı olarak fiyatlar genel düzeyinde bir artışa neden oluyor.

- Toplam arzın toplam talebi karşılayamaması enflasyona neden oluyor. Bu enflasyonist açık olarak ifade edilir. $TT > TA$

- Keynes buna planlanmayan stok azalması der.

- Ekonomide her arz kendi talebini oluşturmuyor.

Bu neden doğuyor?

* Panel B de toplam arz eğrisi karşımıza çıkıyor.

- Toplam arz eğrisi fiyatlar ile milli gelir arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu söyler.

- Bu pozitif ilişki tam istihdam denge milli gelir düzeyine kadar geçerli. Tam istihdama ulaştıktan sonra talebin yukarı kayması aşırı istihdam sorunu yaratacak.

- Buradan sonra üretim artık talebe cevap verebilir düzeyin altında kalacak.

- Arz artmadığı için piyasa fiyatı P_0 fiyat düzeyine çıkacak.

- Bunun anlamı **Enflasyondur!**

- Bu noktada satın alma gücünü kırmamız gerekiyor. Satın alma gücünü kırmak için gelirler politikasının, maliye politikasının, para politikasının bir koordinasyon içerisinde kullanılması gerekiyor.

* Keynesyen yaklaşım aslında 2 şeye dikkat ediyor.

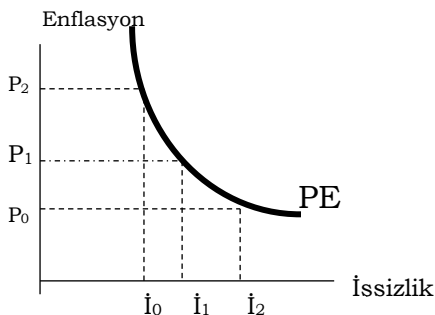
1) Fiyatlar genel düzeyindeki artış

2) İşsizlikteki azalma

* Bu yaklaşım enflasyon ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu söyler. Dolayısıyla istikrar amacına yönelik olarak reel sektörde kapasite kullanım arttırımının sağlanması yani ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için Genişletici Maliye Politikalarına ihtiyaç vardır.

* Diğer yandan da genişletici politikalar sonuçta enflasyonist bir etki yaratır.

* Bu ters yönlü ilişki **Phillips Eğrisi** olarak nitelendirilmektedir.

- * Negatif eğimli bir eğri olarak karşımıza çıkar.
- * Enflasyonla mücadeleye yönelik politikaların işsizliği artıracağını kabul eder.
- * P_2 düzeyinde enflasyonla mücadele ederken P_1 e indirmek için işsizliğin I_1 düzeyine çıkmasına neden olacağımızı söylüyor.
- * İki kötüden bir iyi elde etme şeklinde bir politika tercihine işaret ediyor.
- * Kısa dönemde doğru olduğu kabul edilirken uzun dönemde bu etkinin kaybolacağı kabul edilir.
- Burada uzun dönem aşırı veya eksik istihdamdan tam istihdama gelinceye kadar geçen süreye denir.
- Kısa dönem ise üretim imkanlarının artışı sağlanmadığımız, ekonominin tam istihdamda olmadığı ve kapasite değişimini sağlayamadığımız dönem olarak kabul edilir.
- * Uzun dönemde etkisini kaybedecek olmasının sebebi de ekonomi tam istihdama geleceği içindir.
- * Tam istihdamda her ekonomi doğal işsizlik düzeyinde dengeye gelir.
- * Doğal işsizlik üzerinde dengeye gelmiş bir ekonomide işsizliği azaltmak için ne kadar çok daraltıcı politika izlersek izleyelim bu daraltıcı politikalar işsizlikle mücadelede etkili olmayacaktır.

2) KLASİK TEMELLİ YAKLAŞIMLAR

- * **Monetaristlere göre**, enflasyonu kontrol bakımından para arzı istikrarsızlıklarına neden olacak her türlü politika uygulamalarından uzak durulması gerektiğini savunmaktadır.
- Tam istihdam düzeyinde izlenecek para politikaları ekonomide sadece istikrarsızlık yaratacak işsizlikle mücadelede bir etkisi olmayacaktır.
- Çünkü para politikaları ekonominin nominal yönüne hitap eder reel üretimle bir ilgisi yoktur. Sadece reel üretim sonucu çıkan hizmetlerin el değişimine imkan sağlar.
- Eğer üretmiş olunan mal ve hizmetin üzerinde bir satın alma gücü yaratmışsak ekonomide bu bir dönem sonra enflasyon olarak geri dönecektir.
- İşsizliği azaltmayacak aksine fiyatlar genel düzeyinde artışa neden olacaktır..
- * **Arz yanlı iktisatçılara göre**, enflasyonun çözümünde toplam talebin kısılmasından ziyade toplam arzın arttırılması önemlidir.
- Demekki uzun dönemde enflasyonla mücadele parasal bir olgu olmaktan çıkıyor ekonominin arz yönünün güçlendirilmesi gerekiyor.
- Durgunluk ve işsizlik arasındaki stagflasyonist ortamda işsizliği azaltabilmek için yeni istihdam alanlarının yaratılması gerektiğini söylüyor.
- Yeni istihdam alanlarının yaratılması noktasında arz yanlı iktisatçılar **vergi yükünün azaltılması gerektiğini** savunuyor.
- Kamu harcamalarının arttırılarak kamu gelirlerinin azaltılması, dolayısıyla özel sektör maliyetlerinin kamu harcamaları yoluyla topluma yayılması ve aynı zamanda devletin özel sektöre bir maliyet oluşturmaması gerektiği temel fikrine sahiptirler.

- Ama büyümeyi sağlayabilmenin yolu üretim artışından geçmektedir. Üretim artışının sağlanması ise üretimin sürekli teşviki ile mümkündür.

3) YAPISALCI YAKLAŞIM

- * Az gelişmiş ülkeler açısından ortaya konulmuştur.
- * Enflasyonun nedenlerini hızlı büyüme ve kalkınma ihtiyacı açısından ele almaktadır.
- * Üretim imkanlarının kısıtlılığı, sermaye birikiminin yetersiz olması her koşulda toplam arzın toplam talepten küçük kalmasına neden olmaktadır.
- * Dolayısıyla enflasyonun yapısal bir karaktere sahip olması olarak değerlendirilir.

ENFLASYONLA MÜCADELEDE İKTİSAT POLİTİKASI ARAÇLARI

- + Eğer ekonomide **talep enflasyonu** söz konusuysa;
 - o zaman bir yandan para arzının kısılmasına yönelik bir para politikası (daraltıcı),
 - bir yandan da kamu harcamalarının kısılmasına vergilerin arttırılmasına yönelik bir maliye politikası (daraltıcı) uygulanması gerekmektedir.
- + Öte yandan hükümetlerin bu dönemde sadece kamu harcamalarını kısımaya yönelik değil tasarrufları arttırıcı ve yatırımları teşvik edici mali önlemlere de başvurması mümkündür.
- + Özellikle kuvvetlice hissedilen bir talep enflasyonunda temel çözüm üretimi arttırmaktır.
- + Üretim artışlarının kaynağı yatırımlardır.
- + Toplam üretim arttırılırken hem mevcut olan atıl kapasitenin kullanılması hem de üretim alanlarının yeni yatırımların ve yeni üretim birimlerinin kurulması gerekir.

ENFLASYONLA MÜCADELEDE UYGULANAN İSTİKRAR POLİTİKALARI

- + Temel politika araçları üzerinden izlenmekte olan 4 istikrar politikasından bahsetmek mümkün.
- + 4 istikrar politikası özünde iki temel noktada buluşur.

1) ORTODOKS İSTİKRAR POLİTİKALARI

- * Klasik iktisat temelli yaklaşımları sahiplenmektedir.
- * Monetarist ve neoklasik görüşlerin sentezinden meydana gelen bir ekonomik modele dayanır.
- * Ekonomik istikrarsızlığı her durumda parasal tabandaki istikrarsızlık olarak kabul ederler.
- * Dolayısıyla ortodoks istikrar politikaları da parasal tabandaki istikrarsızlıkları enflasyonun kaynağı olarak görür ve para politikalarında istikrarlı davranılması gerektiğini savunur.
- * Hatta aktif olarak para politikası araçlarının kullanılmaması gerektiğini de söyler.
- * 2 temel ayak üzerine oturur.

A) Kısa vadeli önlemler

- Daraltıcı para politikaları

- Para arzının kontrolü
- Kamu harcamalarının kısılması
- Fiyatların serbest bırakılması

B) Uzun vadeli önlemler

- Minimal devlet (devletin rolünün küçülmesi)
- İç ve dış piyasalarda serbestleşme
- Kurumsal yapı değişiklikleri ve yasal reformlar ile arzın arttırılması

2) HETERODOKS İSTİKRAR POLİTİKASI

- * Kısa dönemde enflasyonla mücadele amacına hizmet eder.
- * Enflasyon bekleyiş temellidir.
- * Beklentilerin bozulduğu bir ortamda fiyatlar genel düzeyi bir artış eğilimi içerisine girer der.
- * İktisat politikasının etkili olduğu tüm alanlarda ortak hareket edilmesi ve tek bir seferde kısa bir sürede sonuç alınabilecek bir politika izlenmesi gerektiğini kabul eder.
- * Kısa dönem, yoğun bir şekilde, daraltıcı politikalar.
- * Şok politikalar şeklinde karşımıza çıkar.
 - **Kurlar sabitlenmeli.** Ulusal paranın yabancı paralar karşısında değer kaybetmesine ilişkin beklentiler kırılmalı.
 - **Gelirler politikası izlenebilir.**
 - **Kamu harcamaları azaltılabilir.**

3) IMF YÖNLENDİRMELİ İSTİKRAR POLİTİKASI

- * Kur sabitlemeleleri
- * Gelirler politikasının izlenmesi
- * Kamu harcamalarının baskılanması (minimal devlete yönelik bir daralma izlenmeli)
- * Daraltıcı para ve maliye politikası önlemleri ile devalüasyon ve döviz kuru ayarlamaları
- * Uluslararası ticaret ayarlamaları

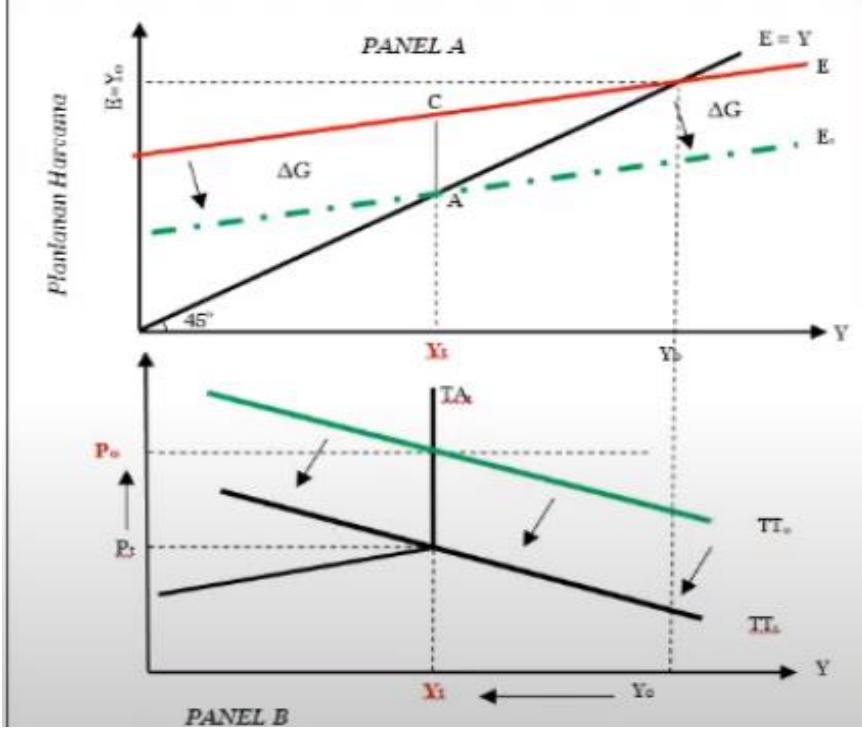
4) YAPISALCI İSTİKRAR POLİTİKASI

- * İktisat politikası daraltıcı maliye politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.
- * Bu bağlamda yapısalci kalkınma modelleri olarak tanımlanan bir yapı içerisinde de değerlendiriliyor.
- * Büyümeden ziyade ekonomik gelişme temelinde bir arayışın var olduğunu söylüyor.
- * İthal ikameci politikaların izlenmesi gerektiği görüşü hakim.
- * Üretimin teşvik edilmesi önem arz eder.
- * Aktif maliye politikalarını önerirler.

- * Selektif kredi politikaları izlenmeli (üretim artışı sağlayacak, ekonomik büyümeyi destekleyecek bir kredi mekanizmasının kurulması)
- * Oluşan kreditorlerin uğramış olduğu maliyetlerin kamu tarafından karşılanması gerektiği ifade ediliyor.

II. ENFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

11 MART

- + Enflasyonla mücadele edebilmek için toplam arzı aşan toplam talebi kısmak gerekmektedir.
- + Ekonomi tam istihdamdayken planlanan harcamaların mevcut satın alma gücünün üzerinde gerçekleşmesi durumunda ekonomide fazladan satın alma gücü oluşturmamız gerekir.
- + Bu satın alma gücünün de Y_0 kadar bir nominal milli gelir büyüklüğüne sebep olur.
- + Nominal milli gelir artışı üretimden bağımsız, üretim karşılığı olmayan milli gelir büyüklüğüdür.
- + $Y_0 - Y_t$ kadar farkı ortaya koyan satın alma gücündeki fazlalıktır.
- + Planlanan harcamaları A noktasına kadar kısamamız gerekiyor.
- + Çünkü tam istihdam denge düzeyinde ekonomide üretim kapasitemiz Y_t kadar olup, Y_t 'yi karşılayacak bir talebin oluşması gerekiyor.
- + Bu talebi oluşturmak için planlanan harcamaları olması gereken düzeye çekmemiz gerekiyor. İşte bu noktada daraltıcı maliye politikası izlenme zorunluluğu bulunmaktadır.
- + Planlanan harcamalardaki azalma, toplam talebin tam istihdam denge düzeyindeki arzı karşılayacak kadar bir satın alma gücü aktardığı için toplam talep azalacak.

+ Toplam talep azaldığı için de nominal gelir veya milli gelirden bağımsız olan gelir düzeyi ortadan kalkacak.

+ Ekonomi yeniden Y_t dengesine kavuşmuş olacak.

A) ENF. MÜCADELEDE KAMU HARCAMA POLİTİKASI

+ Maliye politikası, mali araçların miktar ve bileşiminde yapılan ayarlamalarla şekillenmektedir demiştik.

+ Enflasyonla mücadelede miktar ayarlaması ΔG 'nin azaltılması yönünde olmalıdır. Dolayısıyla kamu harcamalarını araç olarak kullanmaya kalktığımız zaman kamu harcamalarını **miktar olarak azaltmamız** gerekiyor.

+ Kamu harcamalarının ekonomideki etkileri çarpan mekanizması üzerinden işler ve kamu harcama türlerinin ortak noktası her biri çarpan değerinde toplam talep üzerinde etki gösterir.

- Basit harcama çarpanı üzerinde $1/1-c$

- Oransal vergi çarpanı dikkate alındığında ise $c/1-c(1-t)$ etki eder.

+ Kamu harcamaları mal ve hizmet alımına yönelik (reel) harcamalar ve transfer harcamaları olarak gruplandırırsak kısıntıya gitmede önceliğin teknik olarak reel harcamalara verilmesi gerekir.

+ Bu harcamalar yeni gelir akımlarına yol açan harcamalardır.

+ Reel harcamalar da yatırım harcamaları ve cari harcamaları olarak ayrılır.

+ Aslında teknik olarak yatırım harcamaları ile cari harcamaların toplam talep üzerindeki çarpan gücü $(1/1-c)$ aynıdır. Ancak, ekonomik büyüme ve kalkınma amacına zarar vermemek için cari harcamaların kısılması tercih edilebilir.

REEL HARCAMALAR (yatırım- cari h.) ARASINDA TERCİHİ NE BELİRLER?

1) Politikanın uygulandığı siyasal konjonktür.

- Kamu ekonomisinde kararlar siyasal konjonktürde alınır.

- Politika yapıcının fayda fonksiyonu en çok oyu almaktır.

- Politika değişikliği,

* Seçim öncesinde yapılıyorsa → Yatırım harcamalarında kesintiye gidilir.

* Seçim sonrası dönemde yapılıyorsa → Cari harcamalarda kesintiye gidilir.

- Çünkü cari harcamaların oya tahvil gücü, yatırım harcamalarından daha yüksektir.!!

- Kamu ekonomisinde kararlar siyasal süreçte alınır. Eğer kamu harcamalarını kısarsam oy kaybederim.

2) İktisat politikasının temel amacı

- Ekonomik istikrar

- Büyüme ve kalkınma

- Gelir dağılımının düzenlenmesi

- Amaçlar arasında bir çatışma mevcuttur. İstikrar amacına yönelik bir politika sonrasında kamu harcamalarının kısılması beraberinde ekonominin üretim kapasitesinin azalması sonucunu beraberinde getirir.

- Burada **amaç önceliği**;

* ekonomik istikrara verilmiş ise hangi harcama unsurunun kullanıldığının önemi yoktur.

→ her iki harcamanın çarpan değeri aynıdır.

* ekonomik kalkınmaya verilmiş ise bu durumda yatırım harcamalarının daha az kısılması tercih edilir.

- Çünkü yatırım harcamalarının kapasite arttırıcı etkisi cari harcamalara göre daha fazladır. (H-D Modeli)

→ $g = \text{Marjinal tasarruf eğilimi} \times \text{sermayenin marjinal verimliliği}$ ($g = s \times a$) bulduğumuz oran ekonomik büyüme oranını belirler.

→ Bu tespit üzerinden yaklaşırsak enflasyon ile uzun dönemli mücadele üretim kapasitesi artışı ile sağlanacaktır.

- Gelecekte üretim artışının sağlanabilmesi için bu günden yatırım harcamalarının arttırılmasında fayda vardır.

- Ancak; cari harcamaların verimlilik artışına olumlu etkileri de dikkate alınmalıdır.

TRANSFER HARCAMALARI

+ Mal piyasasında doğrudan etki etmeyen harcamalardır. Dolaylı ve gecikmeli etki eder.

+ Kamu harcamasının yapıldığı anda mal piyasasında karşılığı olmaz.

+ Çarpan değeri $c / 1 - c$ oranında olup $1 / 1 - c$ oranından küçüktür.

+ Bu nedenle toplam talep üzerindeki etkisi zayıftır.

+ Cari harcamalara ne oranda öncelik verileceği istikrarsızlığın gücü ve siyasal önceliklere göre değişir.

+ Cari harcama unsurları arasında tercih reel harcama unsurlarında olduğu gibidir.

+ Ekonomik ve sosyal transfer harcamaları olarak iki transfer harcamasından söz etmek mümkündür.

- **Ekonomik transfer harcamaları**, daha çok ekonominin arz yönünü ilgilendiren harcamalardır. (arz+talep)

- Yatırımlar üzerindeki faiz yükünü azaltacak bir biçimde tr. harcaması gerçekleşiyorsa, aradaki farkı da hazine zararı olarak bütçeden karşılıyorsa ekonomik transfer harcaması gerçekleştirilmiş olur.

- Bu harcamayı kısmak ekonomide toplam arzın azalmasına etki edecektir.

- **Sosyal transfer harcamaları ise** daha çok devletin sosyal devlet olma vasfından hareketle gerçekleştirdiği harcamalardır.

- Sosyal harcamaların oya tahvil gücü ve teknik etkileri açısından değerlendirdiğimizde etkisi daha fazladır.

+ Politika tasarımı

* Seçim öncesinde yapılıyorsa → Harcamaların azaltılması önceliği ekonomik transferlere verilecektir. Çünkü sosyal transfer harcamaları daha geniş kitleye hitap ettiği için kesinti yapmanın siyasi bedeli daha ağır olacaktır.

+ Enflasyonla mücadelede uzun dönem dikkate alındığında ise, toplam arz imkanlarının artırılması gerekmektedir.

+ Ekonomik transferler söz konusu olacak.

+ Bu nedenle kamu harcamalarından üretim kapasitesini ve verimliliğini artırma yönünde yararlanabilmek için ekonomide tıkanıklık gösteren üretim alanlarına ve sektörlerle yönelik mali yardımları arttırmak gerekecektir.

B) ENFLASYONLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKASI

+ Enflasyonist dönemde talebin baskılanmasına ihtiyaç vardır.

+ Bunun için vergi gelirlerinin artırılması esasına dayanan bir vergi politikası uygulanmalıdır.

$\Delta G = 0$ tutulurken ΔT arttırılmalıdır.

+ Vergi gelirlerinin artırılması ekonomik birimlerin harcanabilir gelirlerini azaltarak tüketimlerini kısımlarına neden olacaktır.

HANGİ VERGİ UNSURU DAHA AKTİF KULLANILMALI?

- KARAR VERİRKEN BAKILACAK KRİTERLER:

- **Vergi tabanının genişliği:** Taban genişledikçe etkileme gücü artar.
- **Vergilerin konjonktüre duyarlılığı:** ΔY deki takip edebilme gücü verginin konjonktür yönetimindeki etkinliğini belirler. Fiyat mekanizması içinde işleyen vergilerin konjonktüre duyarlılığı daha fazladır.
 - Fiyat mekanizması içerisine işleyen vergiler: ÖTV, KDV, Damga Vergisi.
 - Tüm dolaylı vergiler konjonktüre duyarlılığı olan vergilerdir.
- **Vergi tarifesinin niteliği:** Tarife yapısının ΔY deki değişimi kavrama gücü verginin konjonktür yönetimindeki etkinliğini belirler.
 - Düz oranlı tarifeler gelir esnekliği sıfır olan tarife yapılarıdır. Yani gelir artışlarıyla tarife arasında hiçbir ilişki bulunmayan tarifeler.
 - Artan/azalan oranlı tarifeler ise gelirdeki değişimlere duyarlı vergi tarifeleri olarak karşımıza çıkar.

1) GELİR VERGİLERİ

→ VERGİ TABANININ GENİŞLİĞİ AÇISINDAN

* Gelir vergisinin vergi tabanı harcama vergilerine göre DAR, servet vergilerine göre ise GENİŞ olduğunu söyleyebiliriz.

* Konjonktür yönetiminde harcama vergilerindeki artış ya da azalma daha çok etkilidir.

* Enflasyonist süreçte kurumlar vergisinde veya gelir vergisinde artış yapılacaksa bu artış harcama vergilerindeki artıştan daha düşük gerçekleşmek zorundadır.

* Vergi tabanının genişlemesi için “kümesteki kazların çoğaltılmasına” ihtiyaç vardır.

- * Kişisel gelir vergisi mükellefinin kurumlar vergisi mükellefinden fazla olması kişisel gelir vergisinin daha aktif kullanılmasını gerektirebilir.
- * Ancak, kurumlar vergisi açısından da ortaklık yapısı dikkate alındığında durum değişmektedir.
- * Çünkü yasal açıdan tek kurum tüzel kişiliği mükellef olarak görülmekle birlikte ortakların da birer iktisadi mükellef olması konjonktür yönetimindeki etki gücünü arttırmaktadır.

→ VERGİNİN KONJONKTÜRE DUYARLILIĞI AÇISINDAN

- * Toplam talebe etkisi kişisel gelir vergisinin daha etkili olduğu söylenebilir.
- * Ancak; kurumların daha büyük hacimli harcama yapabildikleri dikkate alındığında TT üzerinde etkili olabileceği de unutulmamalıdır.
- * Kurumların bilgiye erişimi gerçek kişilere göre daha güçlü olması vergi değişimlerine karşı reaksiyonlarını daha güçlü kılmaktadır.
- * Bu nedenle kurumlar vergisinde yapılacak bir değişimin konjonktür yönetimindeki etkisi daha zayıf olabilir.
- * Çünkü kurumlar sahip oldukları bilgi gücüyle vergiye karşı daha güçlü reaksiyon gösterebilirler.

→ TARİFENİN NİTELİĞİ AÇISINDAN

- * Gelire duyarlı artan oranlı tarife yapısı konjonktürel değişimleri daha hızlı takip eder.
- * Burada artan oranlılığın gücü belirleyici olmaktadır.
 - Dikine artan oranlı tarife konjonktürü daha kolay takip eder.
 - Yükseklik farkı büyük, uzunluk farkı dar olan tarifeler dikine artan oranlılık gösterir. Yani;
 - + En düşük oranla en yüksek oranın arasındaki farkın fazla olması dikine artan oranlılığı artırır
 - + Matrah dilimlerinin kısa ve dilim sayısının fazla olması da uzunluk farkı üzerinden artan oranlılığın gücünü artırır.

2) HARCAMA VERGİLERİ

18 MART

→ KALDOR TİPİ HARCAMA VERGİLERİ (KİŞİSEL)

- * Teoride enflasyonla mücadelede toplam talebi kısıtıcı etkisi bakımından sosyal ve adalet ilkeleri itibariyle en uygun vergidir.
- * Kaldor vergilemesi olarak bilinen bu vergi yıllık harcama toplamının beyanının esasına dayanmaktadır.
- * Bu yönüyle verginin yapısı gelir vergisine benzer.
- * Mükellefler yıllık bazda yapmış oldukları harcamaların toplamını beyan ediyorlar.
- * Beyan edilen bu harcamalar üzerinden bir matrah oluşturuluyor.

* Bu matrah üzerinden de vergi hesaplanarak vergilendirme yükümlülüğü yerine getirilmiş oluyor.

* Yani vergilendirmede geliri değil harcamayı baz alan bir anlayışla tasarlanmış olan bir vergilendirme usulü olarak karşımıza çıkıyor.

* Bu verginin şöyle bir avantajı vardır: Yatırımları ve tasarrufları vergi dışı bırakıyor olması açısından olumlu bir harcama vergilendirmesi şekli olarak kabul ediliyor.

- Yatırımları ve tasarrufları vergi dışı bırakması nedeniyle gelir vergisine göre enflasyonu giderici etkisi daha fazladır.

* Ancak bu vergilendirme şeklindeki en temel sorun harcamaların kavranması açısından. Bu yüzden uygulanma güçlüğü vardır.

* Matraha dahil etme konusunda bazı teknik sorunlar içeriyor olması nedeniyle çok yaygın bir kullanım alanı bulamamıştır.

* Bir süre hindistanda önerilmiş, uygulanmış ama daha sonra uygulamadan kalkmış bir vergilemedir.

* Günümüzde hiçbir ülkede uygulanmamaktadır.

→ GENEL TÜKETİM (HARCAMA) VERGİSİ

* Genel harcama vergileri “yayılı muamele vergisi”, “toplu muamele vergisi” ve “katma değer vergisi” olmak üzere üç şekilde alınır.

* İktisadi faaliyet aşamalarının tümünde alınıyorsa buna yayılı muamele vergileri denir.

- Üretim aşamasından nihai tüketim aşamasına kadar.

* Toplu muamele vergileri ise iktisadi faaliyet aşamalarının sadece birinde vergilendirmeyi esas alan bir yaklaşımdır.

* Genel tüketim vergileri çoğunlukla yayılı biçimde uygulandıkları için tabanı oldukça geniş olup düşük oranda vergilendirmeye imkan sağlamaktadır.

* Harcama vergilerinin konjonktüre duyarlılığı yayılı ve genel olmasıyla sağlanıyor.

* Bu yönüyle baktığımız zaman Katma Değer Vergisi yayılı ve genel bir vergidir.

* Dolayısıyla iktisadi faaliyetlerin her aşamalarının ve her aşamasındaki fiyat oluşumuna etki etme özelliğine sahiptir.

* Tüm mal ve hizmetleri bünyesine alıyor olması açısından konjonktüre duyarlılığı oldukça yüksek bir vergi unsuru olarak karşımıza çıkıyor. (KDV)

* Konjonktür yönetiminde etkili olan genel tüketim vergisi, harcamanın finansman biçimi nedeniyle ekonomik büyüme ve kalkınma açısından bazı olumsuzluklara yol açar.

- Tüketim tasarruflardan yapılıyorsa tasarrufun vergilendirilmesine yol açmaktadır.

- Bu durum daha önce gelir aşamasında vergilendirilmiş olan tasarrufun harcama aşamasında tekrar vergilendirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

- Bu durum iktisadi açıdan çifte vergilendirmeye yol açmaktadır.

* Vergiye yüklenen ekstra fiskal amaçlarla genel bir vergi olarak tanımlanan bu verginin muafiyet ve istisnalarla kapsamı daraltıldığında konjonktür yönetimindeki etkinliği zayıflamaktadır.

- Genellikle zorunlu mallar sosyal amaçlarla vergi dışı tutulmaktadır.

- Yatırım malları ise sermaye birikimini olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle ya düşük oranda vergilendirilmekte ya da hiç vergilendirilmemektedir.

* Katma değer vergisi, tüketimi gerçekleştiren herkesi mükellef olarak kabul etmesi ve her ekonomik aşamadaki alım satımı konu alması açısından tabanı geniş bir vergi olup enflasyonla mücadelede etkili bir araç olmaktadır.

* Düz oranlı olarak uygulanan bir vergidir.

* Düz oranlı vergiler, tersine artan oranlılık etkisi yaratan vergilerdir.

* Bu özelliği ile de gelir dağılımını olumsuz yönde etkiler.

* Gelirlerinin tümünü harcayan düşük gelirli kişiler üzerinde ağır bir vergi yükü oluşturmaktadır.

* Bunu önlemek için zorunlu malları vergi dışı bırakmak gerekmektedir.

* Bu durumda da verginin talebi azaltıcı etkisi daralmaktadır.

“VERGİ PİRAMİTLEŞMESİ!!!!

Gelir ile servetin tüketim amacıyla kullanılması sırasında alınan dolaylı vergiler tersine artan oranlı olup, gayri şahsi özellik gösterirler.

Dolaylı vergilerin çoğunluğunda vergiden vergi alınması suretiyle tüketicinin katlandığı fiili vergi oranının, kanuni vergi oranını aşması olarak tanımlanan vergi piramitleşmesi söz konusudur.

Yayılı gider vergilerinde her aşamada vergileme olduğu için “vergiden vergi alınması” ve toplu gider vergilerinde ise tek aşamada vergi alındığı için “müteşebbisin vergiden kar sağlaması” olarak ortaya çıkan piramitleşme mükelleflerin vergi yükünü artıran haksız bir durumdur.

Yayılı gider vergilerinden olan Katma Değer Vergisi (KDV) vergi piramitleşmesinin olmadığı dolaylı bir vergidir. Bu vergide her aşamada sadece katma değer vergilendirildiği için, önceki aşamalardaki vergi tekrar vergilemeye dâhil değildir.

Dolayısıyla bir önceki alıfta ödenen KDV’nin, satışta alınan KDV’den indirilmesi şeklinde uygulanan “vergii indirim metodu” ile vergi piramitleşmesi engellenmekte ve bu haksız vergileme ortadan kalkmaktadır.”

→ ÖZEL TÜKETİM VERGİLERİ

* Tek aşamalı vergilerdir. Vergi tabanı dardır.

* Belirli niteliklere sahip mal ve hizmetler üzerinden alınır.

* Dolayısıyla bu vergiler, sadece kapsamına giren mal ve hizmetlerin ekonomik faaliyetin belli bir aşamasında vergilendirilmesini esas almaktadır.

* Özel tüketim vergilerinin oranlarının arttırılması enflasyonla mücadelede toplam talebi kısıtlayıcı etkiye sahiptir.

* Vergiye konu olan malın fiyat esnekliğine ve ikamesinin olup olmamasına göre etki gösterir.

* Fiyat esnekliği düşük mallar üzerindeki oran artışlarının talebi kısıtlayıcı etkisi fazla olmayacaktır.

- Fiyat ne olursa olsun talep bu fiyattan etkilenmez.

* Özel tüketime konu olan malların genel olarak talep esnekliği düşük mallar ve belli mal ve hizmetleri kapsıyor olması bu vergilerin toplam talep üzerindeki etkisini azaltmaktadır.

* Dolayısıyla ÖTV'nin konjontkür yönetimindeki gücünün genel tüketim vergilerinden daha zayıf olduğu söylenebilir. (KDV'ye göre)

→ GÜMRÜK VERGİLERİ

* Dış ticaret faaliyet sürecinde ortaya çıkan tüm mali yükümlölükleri ifade eder.

* Yaygın uygulama biçimiyle ithalat üzerine konan vergiler olarak bilinir.

* Gümrük vergilerinin ticari faaliyetlerin sadece gümrük işlemleri aşamasında alınması konjontküre duyarlılığını zayıflatmaktadır.

* Dolayısıyla verginin kapsamının dar ve tek aşamalı bir vergi olması enflasyonla mücadelede fazla etkisi olmayan bir vergi olmasına neden olmaktadır.

- Fakat fiyat esnekliği yüksek lüks ve yarı lüks malların ithalatı üzerinden alınacak bir gümrük vergisi malların maliyetini yükselterek, hem bu malların tüketimini kısmak hem de döviz giderini azaltmak suretiyle tasarruf artışını teşvik ederek toplam talebin azalmasına yardımcı olacak bir özellik göstermektedir.

3) SERVET VERGİLERİ

+ Bir verginin konjontkür yönetiminde etkili olabilmesi için konjontkürü takip edebiliyor olması gerekir.

+ Servet üzerinden alınan vergiler ağırlıklı olarak düz oranlı vergilerdir.

+ Tabanı oldukça dardır.

+ Fiyat mekanizması içerisinde tahsil edilmezler.

+ Dolayısıyla fiyat mekanizması içerisinde yer almayan bir verginin konjontküre duyarlılığı yok denecek kadar azdır.

+ Servet vergilerinin çoğu zaman servetin değeri üzerinden alınmıyor olması konjontküre duyarlılığını azaltır.

+ Konjontküre etkisi olmayan bir verginin de enflasyonla mücadele gücü oldukça düşüktür.

Örneğin: Motorlu taşıtlar vergisi

Emlak vergisi

C) ENFLASYONLA MÜCADELEDE KAMU BORÇLANMA POLİTİKASI

BORÇ YÖNETİMİ

Borcun miktarında, vadesinde, kaynağında yapılan ayarlamalardır. Dolayısıyla kamu borç yönetimi yoluyla enflasyonla mücadelede borçlanmayı bir araç olarak kullanabiliriz.

Kaynaklar açısından ilerleyecek olursak, kamu borcu hangi kaynaklardan gerçekleştirilmelidir?

- İç veya dış kaynaklardan bahsedebiliyoruz.
- Enflasyonla mücadelede **dış piyasalardan** borçlanmanın etkileri:
 - * Ülkeye ilave bir satın alma gücü getirmek demektir.
 - * Yurt dışından borç alınıyorsa vade ile sınırlı kalmak kaydıyla toplam talep üzerinde arttırıcı bir etki meydana getiriliyor demektir.
 - * Enflasyonla mücadelede amaç toplam talebi kırmak ise enflasyonist süreçte dış kaynaklardan borçlanmak *doğru bir kaynak seçimi olarak karşımıza çıkmaz.*
- Dolayısıyla enflasyonla mücadelede iç kaynaklardan borçlanmayı dış kaynaklardan borçlanmaya tercih etmeliyiz ki ülkeye ilave bir satın alma girişi engellensin.
- Böylelikle **iç kaynaklardan borçlanmaya** özen göstermeliyiz.

İÇ KAYNAKLARDAN BORÇLANMA

- A) Kişi ve Firmalardan Borçlanma
- B) Ticari Bankalardan Borçlanma
- C) Merkez Bankasından Borçlanma

- + İç kaynaklardan borçlanma yaparken miktar olarak borçlanmayı arttırmalıyız.
- + Almış olduğumuz borçlanma oranında hane halklarının kullanılabilir fonlarını azaltırız.
- + Kullanılabilir fonların azalması demek toplam talep üzerinde daraltıcı bir etki yaratmak demektir.
- + Yani bizim devlet olarak piyasadan borçlanmaya yönelmemiz özel sektörün fonlara ulaşımını zorlaştıracak ve maliyetlerin artmasına sebep olacak.
- + Dolayısıyla dışlama etkisi olarak nitelendirilen etkinin doğmasına sebep olma potansiyeline sahiptir.

1) KİŞİ VE FİRMALARDAN BORÇLANMA

- * Kişiler cari dönem tüketimlerini kısarak devlete borç veriyorlarsa devletin aldığı bu borcu harcamadığı varsayımı altında borçlanma, tüketimi kısıcıcı ve dolayısıyla ekonomide daraltıcı bir etki meydana getirebilecektir.
- * Kişiler farklı tasarruf aracına bağladıkları fonlarla devlet tahvili almaya yöneliyorsa bu tasarruflar özel yatırımların finansmanında kullanılmaktan alıkonacağı için özel yatırımların azalmasına ve toplam talebin daralmasına yol açacaktır.
- * Firmalar açısından bakarsak, enflasyonist dönemde firmaların ellerinde bulunan atıl fonları ya da yatırımda kullanacakları fonları devlete borç vermeleri ekonomide farklı etkilere yol açacaktır.
 - Atıl fonların devlete borç verilmesinin ekonomide daraltıcı etkisi bulunmazken, yatırımda kullanılacak fonların devlete borç olarak verilmesi ve devletin bu fonları harcamaması halinde özel yatırım harcamaları azalacaktır.

* Firmaların yatırım harcamalarının azalması kısa dönemde toplam talebi daraltarak enflasyonun azalmasına yardımcı olabilir.

- Ancak uzun dönemde olumsuz etkileri ortaya çıkacaktır ve toplam arz azalacaktır

2) TİCARİ BANKALARDAN BORÇLANMA

* Ticari bankalar enflasyonist süreçte çok rahat kredi pazarlayabilme imkanına sahiptir.

* Sadece özel kesime değil devlete de kredi verebilirler.

* Devletin ticari bankalardan borçlanması sonucunda özel sektörün borçlanma imkanlarının sınırlanması ve borçlanma maliyetlerini artırması sebebiyle bir takım tüketicilerin kredi kullanımının önüne geçmiş olur.

* Dolayısıyla kredi aracılığıyla gerçekleştirilecek olan tüketim kanallarında bir daralma meydana getirmiş olur.

→ Bireyler mi bankalar mı diye düşünecek olursak **bireylerden** borçlanmayı tercih ederiz. Çünkü bireylerden yapılan borçlanma sonucunda direkt olarak bireylerin satın alma gücünü azaltarak toplam talebi kısmış oluruz.

→ Bankalardan borçlanmaya gittiğimizde ise bankaların ellerindeki mevduatları satın satamayacağının garantisi yoktur. Mevduatı sattıkları dönemde eşanlı olarak toplam talep üzerinde bir etki oluşturacağını bilemiyoruz.

3) MERKEZ BANKASINDAN BORÇLANMA

* MB'dan borçlanma aslında açık finansmanla borçlanma olarak nitelendirilmektedir.

* Merkez bankasından borçlanmaya gitmek enflasyonist süreçte **monetizasyon** etkisi dediğimiz bir etkinin ortaya çıkmasına neden olur.

* Uzun dönemde, yoğun miktarda merkez bankasından borçlanması demek kamu borçlarının ödeme aşamasına geldiği zaman MB bünyesindeki alacakların silinmesive dolayısıyla kamu borçlarının piyasada parasallaşmasına sebep olur.

* Parasal tabanın genişlemesi sonucunu doğurmuş olur.

* Bu durum da enflasyonla mücadelede istenen bir olgu değildir.

Vade açısından ilerleyecek olursak nasıl bir borçlanma gerçekleştirmeliyiz?

- Enflasyonla mücadelede hangi kaynaktan borçlanılırsa borçlanılsın vade **UZUN** olmalıdır.

- Çünkü kısa vadeli borçlandığımız zaman anapara ve faiz ödemesiyle birlikte daha güçlü bir satın alma gücünü ekonomiye kazandırmış oluyoruz.

- Olabildiğince uzun vadeli bir borçlanma izlenmelidir ki borçlanmanın enflasyon üzerindeki etkisi daha güçlü olsun.

- Olağanüstü borç yönetiminde yani yüksek enflasyon dönemlerinde konsolidasyondan yararlanılır.

Konsolidasyon: Vadesi gelmiş borcun uzun vadeli bir borç ile değiştirilmesi durumudur.

+ Ve son olarak enflasyonist dönemlerde mümkün olduğunca **düşük faizli** borçlanma tercih edilmelidir.

DURGUNLUKLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. DURGUNLUK VE NEDENLERİ

A) DURGUNLUK KAVRAMI

- + Ekonominin olması gerekenden yavaş büyümesi durumudur.
- + Toplam talebin uyardığı üretim düzeyi üretim kapasitesinin tam kullanımını sağlayamıyorsa, milli gelir eksik istihdamda gerçekleşir ve durgunluk baş gösterir.
- + Durgunluk daha yüzeyde seyreden ve daha az işsizliğe yol açan kısa süreli bir dengesizlik iken,

Ekonomik kriz (**depresyon**) işsizliğin yaygın olarak görüldüğü ve bunun uzun süre devam ettiği bir dengesizlik halidir.

- + Dolayısıyla ekonomik kriz ve durgunluk kavramını birbirine karıştırmamak gerekir.
- + Durgunluk konusuyla alakalı bazı kavramlar karşımıza çıkmaktadır.

Resesyon: Genel olarak üç aylık GSYH rakamının ardaşık iki defa azalması halidir. Resesyon bazı durumlarda iki çeyrek sonrasında sona erebileceği gibi bazı hallerde ise iki üç yıl gibi daha uzun bir süre devam edebilir.

2020 → 100 Br

2021 → 95 Br

Reel olarak daha az üretim./%5 Küçülme

Deflasyon: Fiyatlar genel düzeyinde sürekli düşüş halidir. Bu durumda paranın satın alma gücü yükselir.

Bir ekonomide deflasyonist eğilimlerin uzun süre devam etmesi üretimin düşmesine ve ekonominin büyümeme krizi ile karşılaşmasına neden olur.

+ Ekonomide durgunluğun ortaya çıkış süreci Keynesyen deflasyonist açık (harcama açığı) yaklaşımı ve toplam arz toplam talep modeli üzerinden açıklanabilir. (Para tutumu)

- Ekonomide planlanan harcamaların tam istihdam düzeyinden düşük gerçekleşmesi talebin daralmasına ve milli gelirin azalmasına neden olur.

- Planlanan harcamaların beklenenden düşük gerçekleşmesi ekonominin eksik istihdamda dengeye gelmesine ve bir harcama açığının oluşmasına yol açmıştır.

- Oluşan harcama açığı toplam talebin azalmasına ve görece bir arz fazlasına neden olacaktır.

- Bu arz fazlası ise üretimi yavaşlatacak ve işsizliği arttıracaktır.

- Arz fazlasının eritilmesi amacıyla ortaya çıkan rekabet fiyatların düşmesine neden olacaktır.

- Fiyatların düşmesi yönünde olan beklentilerden dolayı spekülatif para talebi artacak ve buna bağlı olarak talep daha da azalacaktır.

→ **Talep yönlü durgunluk**, toplam talebin farklı nedenlerle azalmasına bağlı olarak düşmesinin toplam arzı azaltması şeklinde tanımlanabilir.

Toplam talepteki daralma tasarrufların artması, kredi olanaklarının daralması, parasal tabandaki daralma, yoğun biçimde yaşanan devalüasyon gibi nedenlere bağlanabilir.

→ **Maliyet kaynaklı durgunluk** ise girdi maliyetlerindeki azalmanın önce arz imkanlarını artırarak stok fazlasının oluşmasına neden olacaktır.

Oluşan stok fazlasının neden olduğu rekabet fiyatların düşmesine ve daha sonra da üretimin azalmasına neden olması olarak açıklanabilir.

B) DURGUNLUĞUN NEDENLERİ

1) YATIRIM İSTİKRARSIZLIĞI

- * Özel sektör yatırımları, ekonominin gidişatını diğer harcama türlerine göre daha fazla etkiler.
- * Yatırım harcamalarını da etkileyen birçok faktör vardır.
- * Yatırımcı bu faktörlerin etkisiyle yatırım harcamalarını azaltabilir.
- * Yatırımların azalması, üretim ve istihdamın azalmasına yani işsizliğin artmasına neden olur.
- * Daha sonra ücretler azalır, ardından da tüketimin azalmasına ve tekrar yatırımların azalmasına yol açarak ekonominin daralma sürecine girmesine sebep olur.

2) TÜKETİCİ DUYARLILIĞI

- * Cari harcamalar GSYH'nın yaklaşık %60 lık bir kısmını kapsar.
- * Bu nedenle konjonktürel değişimlere çok fazla duyarlıdır.
- * Ekonominin başka bir alanında görülen olumsuz bir şok özel tüketim harcamalarında hızlı bir azalmaya sebep olabilir.
- * Tüketicilerin bu tepkisi çok büyükse bu durum ekonomide daralmaya yol açabilir.
- * Yani talep yoksa arz oluşmayacak.

3) ARZ ŞOKLARI

- * İşletmelerde kullanılan temel girdilerin fiyatlarının artması ya da arzda daralma yaşanması, karlılığı haliyle yatırımları, özel sektörde güveni ve tüketim harcamalarını olumsuz etkileyerek ekonomik gerilemeyi başlatabilir.
- * Talep çok fakat üretim bu talebi karşılayamıyor.
- * Üretim olmayınca işçi çıkarmalar meydana gelebilir.
- * Ülkemizde bu konuya otomotiv sektöründe çip üretimindeki sorunlar nedeniyle üretimlerin durması örneğini verebiliriz.

4) PARA POLİTİKASI

- * Neoliberal eko. politikaların uygulandığı ülkelerde karşılaşılan durgunlukların nedeni genelde doğrudan doğruya para arzının baskı altında tutulmaysını önemseyen para politikalarıdır.

* Faiz oranlarının hızla ve aşırı ölçüde yükseltilmeleri, önce ekonomilerin yavaşlamasında ardından da durgunluğa sürüklenmesinde rol oynar.

→ Bunlar haricinde dış ticaret ve finansal istikrarsızlıkları da durgunluk nedenlerinden sayabiliriz.

II. DEFLASYONİST AÇIĞIN KAPATILMASI VE DURGUNLUKLA MÜCADELE

+ Durgunluk başladığında, devreye giren ekonomik istikrar sağlayıcılar ile ekonomide meydana gelen dangalanmalar hafiflese de tümüyle yok olmadığından dolayı zaman zaman devlet müdahalesine ihtiyaç duyulur.

+ Devlet durgunluku aşmak için

Ya toplam arzın arttırılmasına yönelik

Ya da toplam talebin arttırılmasına yönelik politika izlemek zorundadır.

→ Toplam arzın arttırılabilmesi için

- Başta iş gücü olmak üzere girdi fiyatlarının düşmesi

- Bununla beraber toplam arz eğrisinin deflasyonist açık ortadan kalkacak şekilde **sağa** kaydırılması gerekir.

* Bu politikada başarı sağlanması özellikle krizin büyük olduğu durumlarda zaman alabilir.

* Bu nedenle durgunlukla mücadelede toplam arzı arttırmaya yönelik maliye politikasından ziyade **toplam talebi arttırmaya yönelik maliye politikasına** başvurulması gerekir.

→ Toplam talebin arttırılabilmesi için

- Genişletici para ve maliye politikaları kullanılmalıdır.

- Toplam talep eğrisi **sağa** kayacak.

- Keynesyen iktisat durgunlukla mücadelede toplam talebi ve yatırımları teşvik etmek üzere devletin kamu harcamalarını artırması ve vergileri düşürmesine yönelik bir maliye politikası uygulanması gerektiğini ifade eder.

- Monetaristlere göre ise ekonomide para arzı sabit artışları içeren bir para politikası uygulanmasıdır.

DURGUNLUKLA MÜCADELEDE HANGİ İKTİSAT POLİTİKASI ARAÇLARINDAN NASIL YARARLANMALIYIZ?

+ Durgunluğun uzun süre devam ettiği ve otomatik istikrar sağlayıcıların etkili olmadığı (depresyon) durumlarda **genişletici iradi maliye politikaları ve para politikalarına** başvurmak gerekir.

+ Buna göre bir yandan kamu harcamaları arttırılıp özel kesimin ve hane halklarının eline daha çok gelir geçmesi sağlarken

+ Bir yandan da para arzı arttırılıp faiz oranları düşürülerek yatırımların canlandırılmasına çalışılmalıdır.

+ Talep yeterince artmaz ise vergi indirimlerine gidilerek kamu harcamalarının finansmanı kamu borçlanması ile yapılmalıdır.

+ Çünkü yatırımların parasal genişlemeye ve dolayısıyla faizlere duyarlılığının kaybolduğu, ekonominin likidite tuzağına düştüğü bir ortamda vergi indirimleri ile KG üzerinden toplam talep uyarılmaya çalışılır.

→ Resesyondan çıkış için uyg. Maliye politikalarını belirlerken enflasyona dikkat etmek gerekir.

Resesyon + Enflasyon değil ise genişletici maliye politikasının enflasyona yol açmaması gerekir.

Resesyon + Enflasyon durumunda ise denk bütçe çarpanından yararlanılarak kamu harcamaların ve vergilerin aynı anda arttırılması düşünülebilir.

III. DURGUNLUKLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

A) DURGUNLUKLA MÜCADELEDE KAMU HARCAMA POLİTİKASI

1) CARİ KAMU HARCAMALARI

* Cari kamu harcamaları mal ve hizmet karşılığınal piyasalarında gerçekleştiği için toplam talep üzerinde doğrudan etkilidir.

* Cari harcamalar kamu kesimindeki alt yapı ve üretim kapasitesinin tam kullanımını sağlayacak düzeyin altında ise bu tür harcamaların arttırılması hem kamu hizmetlerinin daha etkili görülmesini mümkün kılacak hem de toplam talebin uyarılmasında olumlu etki sağlayacak.

* Kamu harcamalarını arttırarak umulan kar oranlarını yukarı çekmek suretiyle.

2) KAMU YATIRIM HARCAMALARI

* Cari harcamalar ile yatırım harcamalarının toplam talebe etkisi aynıdır.

* Ancak, durgunlukla mücadelede kamu yatırım harcamalarının artırılması **kısa dönemde** toplam talebi arttırıcı etkisi nedeniyle daha fazla tercih edilmektedir.

* Çünkü bu tür harcamalar ekonomiden mal, hizmet ve üretim faktörü satın alımına yöneliktir.

* Sosyal hesaplar matrisine bağlı gelir akımlarının hızlanmasına yol açmaktadır.

* **Uzun dönemde ise** yatırım harcamalarının ekonomideki üretim kapasitesini genişletici etkileri vardır.

* Genişletici her politikanın uzun dönemde enflasyonist bir baskı yaratacağı düşünülürse, bu baskının arz yönüyle hafifletilebilmesi için bugünden üretim imkanlarının artırılması uygun olacaktır.

* Kamu yatırım harcamalarının milli gelir değişiklikleri karşısında arttırılma esnekliği cari harcamalara göre daha fazla olmaktadır.

3) KAMU TRANSFER HARCAMALARI

- * Transfer harcamalarının mal piyasalarına ve dolayısıyla toplam talebe etkisi dolaylı ve gecikmeli olarak gerçekleşir.
- * Kişilere yapılan transfer harcamaları, milli gelirde bir değişiklik yaratmayıp, satın alma gücünün kişiler ve sosyal gruplar arasında el değiştirmesine neden olur.
- * Firmalara yönelik transfer harcamaları kamu ekonomisinin karşılıksız olarak firmalara aktarmış olduğu satın alma gücünü ifade eder.
- * Bu tür sübv. belirli malların üretimlerinin artmasına destek olarak onların tüketimini teşvik etmek gibi amaçlar taşır.
- * Durgunluğu aşmadaki etkileri zayıftır.

→ Reel kamu harcamalarının (cari ve yatırım) arttırılması kısa dönemde istikrarsızlığın giderilebilmesi için en uygun çözümdür.

Çünkü ekonomideki genişletici etkisi daha fazla olmaktadır.

→ Dolayısıyla durgunluk dönemlerinde önce ekonomide daha fazla genişletici etkiye sahip kamu yatırım harcamalarının arttırılması, ardından cari kamu harcamalarının arttırılması ve en son transfer harcamalarının arttırılması gerekir.

B) DURGUNLUKLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKALARI

1) GELİR VERGİLERİ

→ Kişisel Gelir Vergisi

- Yıllık bir vergi olması nedeniyle konjonktür yönetiminde etkisi zayıftır.
- Kişisel gelir vergisinin en önemli özelliği artan oranlı tarife yapısıdır.
- Artan oranlı tarife yapısı ile az kazanan az çok kazanan çok vergi alma ve vergilemede ödeme gücü ilkesini hayata geçirme imkanı verir.
- Bu özelliği ile gelir eşitsizliklerini azaltmaya yardımcı olan bir vergidir.
- Durgunlukla mücadelede artan oranlılığın şiddetinin azaltılması gerekir.
- Bu uzunluk farkının artırılması ve yükseklik farkının azaltılması ile mümkün olacaktır.
- KGV'nin oranlarında indirimle gidilmesiyle yükseklik farkı azaltılmış olacak.
- En alt ve en üst matrah arasındaki farkı ifade eden uzunluk farkının arttırılması da vergi yükünü azaltarak kullanılabilir gelir artışına katkı sağlayacaktır.

→ Kurumlar Vergisi

- Durgunluk dönemlerinde kurumlar vergisi oranında yapılacak bir indirimin toplam talebi genişletici etkisi verginin kime yansıdığıyla yakından ilişkilidir.
- Eğer verginin fiyatlar yoluyla tüketiciye yansımadağı ve firma karından ödendiği kabul edilirse,

Vergi indiriminin etkisi, yüksek gelir gruplarının ödediği gelir vergisi oranlarının düşürülmesinden veya firmalara transfer edilmesinden farklı olmayacaktır.

- Bu durumda dağıtılan karlar ve firma içi tasarruflar artar.

- Durgunluk dönemlerinde yatırımları belirleyici unsur umulan kar oranları düştüğü için firmaların vergi indirimleri yoluyla kullanılabilir gelirin artırılması toplam talep üzerinde güçlü bir etki oluşturmayacaktır.

→ **Harcama Vergileri**

- Vergi tabanının geniş olmasından dolayı konjonktür yönetimine etkisi daha fazladır.
- Harcama vergilerindeki bir indirim fiyat mekanizması yardımıyla kullanılabilir gelirdeki artışı doğrudan tüketimle buluşturmakta ve toplam talebe etkisini artırmaktadır.
- Tüketim vergilerinde bir indirim tüketime yansıdığı oranda, tüketim malları fiyatlarının düşmesine neden olur.
- Böylece hem kişilerin reel geliri artar hem de harcama ile tasarruf arasında yapılacak olan tercih harcama yönünde değişir.
- Genel tüketim vergilerinde bir indirime gidilmesi bu verginin kapsamı daha geniş olduğundan durgunlukla mücadelede özel tüketim vergisi oranlarının indirilmesinden daha etkili bir önlemdir.

→ **Servet Vergileri**

- Tabanının dar olmasından dolayı durgunlukla mücadelede kullanılmaya elverişli vergiler değildir.
- Ancak servet, harcama potansiyelinin bir göstergesi olarak değerlendirilirse durgunlukla mücadelede oranlarını düşürmek suretiyle kullanılabilir.

Durgunluk dönemlerinde hükümetler bir politika tercihinde bulunmak isterlerse,

→ Ekonomide genişletici etkisinin daha fazla olması nedeniyle **kamu harcamalarının arttırılması** politikasını tercih etmelidir. (Çarpan analizi)

1 NİSAN

C) DURGUNLUKLA MÜCADELEDE BORÇLANMA POLİTİKASI

- + Ekonomide toplam talep toplam arzdan küçükse ve ekonomide bir stok artışı söz konusuysa burada durgunluktan veya deflasyonist bir baskıdan söz ediyoruz.
- + Talep yönetimini toplam talebi arttıracak bir politika izleyerek yapmalıyız.
- + Toplam talebi arttırmak için ise genişletici maliye politikaları izlememiz gerekiyordu.
- + Otonom yani gelirden bağımsız harcamalar yaratarak toplam talebi uyarmamız gerekiyor.
- + Bu noktada gelirden bağımsız talep yaratabilecek tek ekonomik birim devlet olarak karşımıza çıkıyor.
- + Bunlardan sonra geldiğimiz bu noktada borçlanma aracını nasıl kullanabiliriz?
- + Genişletici bir etki oluşturacak borçlanma yönetimi gerçekleştirmeliyiz.
- + Genişletici etki oluşturacak bir borç yönetimi gerçekleştireceksek toplumun harcama imkanlarını arttırmamız gerekiyor.

1) İÇ BORÇLANMA

- + İç borçlanma kaynakları kişi, firmalar, ticari bankalar ve Merkez Bankasıdır.
- + Temel olarak toplumun kullanabileceği kaynaklardan borçlanmadan uzak durmalıyız.
- + Devletin birey ve firmaların atıl fonlarını alarak harcama finansmanında kullanması genişletici bir etki yaratır.
- + Devlet bankaların elindeki atıl fonları borç olarak alıp kamu harcama süreci içerisinde ekonomiye yeniden kazandırması da genişletici etki sağlayacaktır.
- + Merkez Bankasından borçlanması açısından bakıldığında ise finansal bankalardan borçlanmak yerine MB açıktan finansman yöntemiyle yani para basması yoluyla kamu harcamalarının finansmanı için MB'dan borçlanma yoluna gidilmeli.
- + Vade açısından baktığımızda ise kısa vadeli borçlanmayı tercih etmeliyiz.
- + Çünkü amaç toplam talebi uyarmaksa devlet olarak toplumdan daha önce almış olduğum borçları olabildiğince hızlı ve kısa vadede ödemem lazım.
- + Ertelenmiş olan satın alma gücü reel olarak piyasada mal ve hizmet talebine dönüşmüş olmalı.
- Özetle, durgunlukla mücadelede iç kaynaklardan öncelikle ticari bankalar ve MB'dan borçlanmak durumundayız. Borçlanmadan uzak durmak da mümkün.
- Uzun vadeli borçları kısa vadeye dönüştürerek ödemelerinin gerçekleştirilmesi tercih edilmelidir.

2) DIŞ BORÇLANMA

- + Dış borçlanmayı durgunluk dönemlerinde artırmamız yararlı olacaktır.
- + Çünkü dış piyasalardan ülkeye bir satın alma gücü kazandırılmış olacaktır.
- + Eğer alınan dış borçlar verimsiz alanlarda kullanılırsa bu borcun anapara ve faizinin geri ödenmesi nihai aşamada vergi gelirleriyle yapılacağından ülkeden net kaynak çıkışına sebep olacaktır.
- + Bu da demektir ki bugünkü neslin kullandığı dış borcun yükünü gelecek nesiller üstlenmiş olacak.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

STAGFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. STAGFLASYON VE NEDENLERİ

A) STAGFLASYON KAVRAMI

- + Durgunluk içerisinde enflasyon olması durumudur yani enflasyonla işsizliğin birlikte görülmesi durumudur.
- + Fiyat talep esnekliğinin kaybolması stagflasyon olarak nitelendirilir.
- + Talep azalıyorsa ekonominin arz cephesi durmuştur ve işsizlik artar.
- + İşsizlik artarken talep ve fiyat arasındaki ilişkide kaybolacaktır. Fiyatlar artacaktır.

+ Stagflasyon durumunda makro düzeydeki temel sorun istihdam alanında ortaya çıkmaktadır.

+ Dünya ekonomisinde 1969-1971 bunalımında enflasyonun etkisiyle fiyatlar genel düzeyinin yükseldiği görülmüş fakat bunun yanında enflasyonun bir sonucu olarak ekonomide bir canlılık oluşmadığı aksine bir durgunluk halinin hüküm sürdüğü ve işsizliğin arttığı gözlenmiştir.

+ Bu ilişki makroekonomide phillips eğrisi ile ifade edilmiştir.

STAGFLASYONU ORTAYA ÇIKARAN UNSUR NEDİR?

- İki temel yaklaşımla açıklanır.

1) YAPISAL SORUNLAR

* Kapitalist ekonomik sistemin içindeki yapısal sorunlar stagflasyonun temel sebebi olarak söylenebilir.

→ Korumacı yaklaşımlara bağlı olarak üretimin talebe duyarlılığının azalması

- 2. Dünya savaşı sonrası süreçte, keynesyen politikaların uygulanmaya başladığı süreçte hata safhaya çıkan korumacı ve müdahaleci devlet politikalarının yarattığı bir sonuç olarak ifade ediliyor.

- Korumacı yaklaşımlar üretimin talebe duyarlılığını azaltmıştır.

- Zarar kaygısı olmadan üretimi sürekli bir biçimde artırmayı planlayan bir arz karşısında talebin hiçbir önemi yoktur.

- Çünkü her koşulda karlılığını garanti eden bir ekonomik yapı söz konusudur.

- Bu durumlar da fiyat oluşumlarının ekonominin arz yanıyla maliyetten ve fiyattan bağımsız bir şekilde fiyatlamaya yapılmasına imkan vermiştir.

- Bu da FGD'nin artmasına sebep olmuştur.

→ Kitle üretim sürecinde satın alma gücündeki artışlar

- Kitle üretim süreci dediğimiz süreç sanayileşme süreci ile birlikte teknolojiyi arttırıyor.

- Teknolojinin artması sermaye verimliliğini, sermayedeki artış da emeğin verimliliğini arttırıyor.

- Verimliliğe duyarlı olmayan bir ücret politikası sonucunda da oluşan maliyetler fiyatlar genel düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır.

- Ücret artışlarındaki gelişmeler toplam talebin artmasına neden olmaktadır.

- Kitle üretim sürecine adapte olamayan sektörlerdeki gelir akımlarının yavaşlaması bu sektörler temelinde bir işsizlik olgusunu meydana getirirken, (daralma etkisi)

- Kitle üretim süreçlerine adapte olabilen sektörlerde ise gelir akımlarının hızlanması enflasyonist bir sürecin yaşanmasına imkan vermektedir. (genişleme etkisi)

- Gelir dağılımındaki çarpıklıklar stagflasyonun temel sebeplerinden birisi olarak ifade ediliyor.

- Dolayısıyla toplam talebin mal ve hizmet alımına girecek olan kaynakların mal piyasasından çekilip finansal piyasalara doğru kayması toplam talebin düşmesine neden olacak. Reel sektörde işsizlik ortaya çıkacak.

- Yüksek faiz koşullarında finansal sistemden beslenen bir ekonomik ortam oluşacak. Bu ortamda yoğun kazanç elde eden firmalar ve şahıslar toplam talep üzerinde baskı oluşturacaklar

→ Ekonomilerde eksik rekabet koşulları

- Firmaları tekelci bir fiyatlamaya doğru iter.
- Tekelci fiyatlamaya bağlı olarak maliyetten bağımsız fiyatlama imkanları ortaya çıkıyor.
- Ve bu maliyetten bağımsız fiyatlama modellerinin getirisi olarak enflasyonla işsizlik bir arada gözlenmeye başlıyor.

2) ULUSLARARASI EKONOMİK GELİŞMELER

- * Esas itibariyle küreselleşme olgusu ile açıklanabiliyor.
- * Küreselleşmeyle birlikte finansal serbestleşme ülkelerin kaynak dağılımını olumsuz yönde etkiliyor.
- * Kaynakların reel sektörden finansal sektöre doğru kaymasına neden oluyor.
- * Finans piyasalarında artan getiriler, karlılıklar işletme sermayelerinin erimesine neden olur.
- * Ekonominin parasal yönünde bir genişleme ve buna bağlı olarak ortaya satın alma gücü ortaya çıkarken reel sektörde üretimin azalması, arzın düşmesi ve buna bağlı olarak da işsizliğin ortaya çıkması gibi bir durum olacaktır.
- * Finansal serbestleştirme yanında ticaretin serbestleştirilmesi de stagflasyonun bir diğer uluslararası sebebi olarak gösterilmekte.
- * Ticaretin serbestleşmesiyle birlikte mal hareketliliğinin artması, yerli üretimin yanında ithal ürünlerle piyasaya girilmesi yerli üretimin bundan olumsuz etkilenmesi sonucunu doğurmuştur.

B) TEORİK YAKLAŞIMLARIN STAGFLASYON YORUMU

1) MONETARİST YAKLAŞIM: TALEP ÇEKİŞLİ STAGFLASYON

- + Bu yaklaşıma göre piyasadaki istikrarsızlığın nedeni uygulanan yanlış makro politikalar.
- + Yani parasal tabandaki istikrarsızlıklar.
- + Kısa dönem phillips eğrisi enflasyon ile işsizlik arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermesine karşılık monetaristler uzun dönemde bu ilişkinin söz konusu olamayacağını ileri sürmektedirler.
- + Monetarist yaklaşıma göre stagflasyon talep çekişlidir.
- + Talep çekişli stagflasyon genişletici para politikalarının kısa dönemli yan etkisi olarak değerlendirilebilir.
- + Parasal tabandaki bir genişleme kısa dönemde büyümeyi arttırabilir ancak uzun dönemde bu etkinin kaybolacağı, ekonomideki arz artışının nominal kalacağı, uzun dönemde tekrar doğal işsizlik ve üretim düzeyine döneceğini söyler.
- + Parasal tabandaki bir genişleme toplam talebi arttıracak.

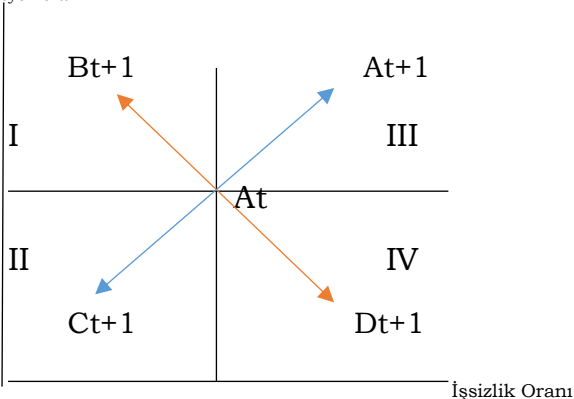
- + Genişletici para politikasıyla para arzının artması durumunda para piyasasında bollaşan para faizlerin düşmesine,
- + Faizlerin düşmesi yatırım ve tüketim kredilerinin artmasına,
- + Bunun da toplam talebi arttıracakını ifade eder.
- + Toplam talepteki bu artış milli geliri tam istihdam düzeyinden aşırı istihdam düzeyine doğru artmasına neden olacak.
- + Ancak bu uzun dönemde ekonominin tekrar tam istihdam milli gelir düzeyine dönmesine engel oluşturmayacaktır.
- + Her fiyat düzeyinde genişletici para politikaları toplam talebin artmasına ve işsizliğin azalmasına ama buna rağmen fiyatlar genel düzeyinin artmasına neden olacaktır.
- + Her denge durumu genişletici para politikalarıyla birlikte eski duruma dönmeye sonuçlanacaktır.
- + Ve bu durum beklentilerde bozulmaya neden olacaktır.
- + Beklentilerdeki bozulma da ekonomide enflasyon ve işsizliğin birlikte gözlendiği bir hal alacak.

2) POST KEYNESYEN YAKLAŞIM: MALİYET İTİŞLİ STAGFLASYON

- + Keynesyen yaklaşımda maliyetlerdeki bir artışın işsizlik ve enflasyonu tetiklediğini ifade eder.
- + Burda hareket noktası nedir diye baktığımızda,
 - Post keynesyen yaklaşımda özellikle sendikal yapılardaki gelişme ücretlerin rijitliğini beraberinde getirmiştir.
 - Ücretlerin esnekliğini kaybettiği bir ortamda verimlilikten bağımsız bir maliyet ortaya çıkmaktadır.
 - Emek talebi artmasına rağmen ücretlerin aşağıya düşmemesi gibi bir sonuç doğurmaktadır.
- + Verimlilikten bağımsız olarak ortaya çıkan ücret artışları fiyata yansıtılacak.
- + Ücretlerin esnekliğini kaybetmesi daralan bir konjonktürde fiyatların yükselmesine ve toplam talebin azalarak işsizliğin artmasına neden olmaktadır.
- + Maliyet itişli stagflasyonun çoğunlukla kısa dönemde gerçekleştiği kabul edilmektedir.

II. STAGFLASYONLA MÜCADELEDE UYGULANACAK POLİTİKALAR

Enflasyon oranı

8 Nisan

- + Stagflasyon işsizlik ve enflasyonun birlikte görüldüğü bir durum olarak nitelendirilir.
- + İşsizlikle mücadele için genişletici politikalara ihtiyaç duyulurken, Enflasyonla mücadele içinse daraltıcı politikalara ihtiyaç duyulur.
- + O halde bu durumla nasıl baş edilebilir?
- + Bu soru stagflasyonist süreçte genişletici ve daraltıcı politikaların birlikte düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.
- + At noktasında ekonominin stagflasyonist bir istikrarsızlık içinde olduğu varsayılmaktadır.
- + Buradaki 4 bölge alternatif politika seçeneklerinin doğuracağı sonuçları temsil etmektedir.

Bölge I:

- + İşsizlik oranını 0.08 den 0.06 ya indirmek istersek eğer, enflasyonda bir artış meydana gelmiş olacak. Yani işsizlikle mücadele amacıyla toplam talebin arttırılması enflasyonun artmasına neden olacaktır.
- + İzlenen bu politika Bt+1 oku yönünde sonuç doğuracaktır. Stagflasyonla mücadelede başarısız olunacaktır.

Bölge II:

- + En arzu edilen bölgedir. Çünkü hem işsizlik azalır hem de fiyatlar genel düzeyindeki artışı yavaşlatmış oluruz.
- + Siyasi açıdan da ekonomik denge açısından da arzulanan bir durumdur ancak bunu yapabilmek için çok iyi planlanmış bir politika izlemek gerekiyor.
- + Dur-kalk politikaları olarak nitelendirilen türden politikalar izlemek gerekmektedir.
- + Bu da oldukça zordur. Çok ciddi para ve maliye politikası koordinasyonu gerektiren bir politika seçeneğidir.
- + Teorik olarak hayata geçirilmesi ve uygulanması zor bir seçenektir.
- + Bu sonuç Ct+1 oku yönüyle temsil edilmektedir.

Bölge III:

- + At+1 politik açıdan en sorunlu politika alanıdır.
- + Kamu ekonomisinde kararların siyasi süreçte alındığı düşünüldüğü zaman siyasi maliyeti en yüksek olan politika seçeneğidir.
- + Hem enflasyona hem de işsizliğe sebep olacak bir politika alanıdır.
- + Enflasyonla mücadeleye yönelik politikalar işsizliği azaltırken enflasyona neden olacaktır.
- + Genişletici para ve maliye pol.izlenmek durumunda.
- + Doğru koordine edilmiş bir politika bileşeni oluşturmak neredeyse imkansızdır.

Bölge IV:

- + Eğer öncelik enflasyonla mücadeleye verilirse izlenecek daraltıcı politikalar enflasyonu aşağı çekerken işsizliğin artmasına neden olacaktır.

+ Bu sonuç ise Dt+1 oku yönüyle temsil edilmektedir.

→ Dolayısıyla bizim standart para ve maliye politikası araçları ile stagflasyonla mücadele etmemiz neredeyse imkansız.

→ Bu nedenle iktisatçılar stagflasyonla mücadelede para ve maliye politikalarına dayalı makro temelli politikalardan çok mikro temelli politikaların kullanılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

A) GELİRLER POLİTİKASI

- * En aktif kullanılan politikadır.
- * Gelirler politikası ekonomide fiyat ve ücret artışlarına karşı, ücret ve fiyatların oluşum sürecine doğrudan müdahale etmeyi içermektedir.
- * Ana gelir akımlarını şekillendiren politikalara gelirler politikası diyoruz.
- * $Y = \text{Ücret} + \text{Faiz} + \text{Rant}(\text{kiralar}) + \text{Kar}$
- * Harcamalar cinsinden ise tüketim, yatırım ve kamu harcamaları toplamına eşittir.
- * Fiyat ve ücretlerin dondurulması diğerlerine göre en kısıtlayıcı önlemdir. Burada yasal fiyat tavanları belirlenir ve bunlara uymayanlar cezalandırılır.
- * Enflasyonla bu şekilde mücadele edilmesi ekonomide kaynakların dağılımına dışarıdan müdahale anlamını taşır.
- * Herhangi bir yasal dayanak olmadan uygulamak imkansızdır.
- * Bu çözümü fiyat ve ücret artışlarını azaltma konusunda firma ve sendikaları ikna etmeye çalışma programı ile birlikte uygulamak gerekir.
- * Gelirler politikası post keynesyenlerin stagflasyonla mücadelede öne çıkardıkları bir politikadır.

B) VERGİ TEMELLİ GELİR POLİTİKALARI

- * Gelirler politikasına vergileri dahil ediyoruz.
- * Vergitemelli gelir politikası, parasal ücret artışlarını sınırlandırmada ve böylece dolaylı olarak fiyat artışlarını önlemede vergi sisteminin kullanılmasını öngörmektedir.
- * Gelirler politikasına gönüllü uyum sağlamak için ortaya koyulmuştur.
- * Aşırı ücret artışlarını öneren firmalar ve bunu kabullenen işçiler yüksek vergi oranlarıyla cezalandırılacaktır.

C) ENDEKSLEME

- * İstikrarsız makroekonomik dengeleri veya değişkenleri daha istikrarlı ekonomik değişkenlere bağlamayı biz endeksleme olarak nitelendiriyoruz.
- * Görece esnekliği yüksek olmayan alanlara görece daha esnek olanların ilişkilendirilmesini endeksleme olarak ifade etmek mümkün.
- * Endeksleme ile sürekli fiyat artışlarının önüne geçmiş oluruz.
- * Enflasyonu zorunlu, cebri yollardan baskılamış oluruz.

* Özel iktisadi faaliyetlerin endekslenmesini sağlayacak bir zorunluluk getirmek piyasa ekonomisine müdahale anlamını taşır.

* Dolayısıyla uygulanma güçlükleri vardır.

D) SEKTÖREL VE BÖLGESEL AĞIRLIKLİ ÖNLEMLER

* Stagfasyonist gelişmeler sektörel veya bölgesel olarak da gerçekleşebilmektedir.

* Özellikle hızlı teknolojik gelişmeler ve kaynak tahsisine yönelik izlenen politikalar bu nitelikte bir stagfasyonist sonuç doğurabilmektedir.

* Örneğin Türkiye’de tarım sektöründeki istihdam kayıplarını en aza indirmek amacıyla gençlerin tarımsal üretime katkısını artırmak adına 2016 yılında izlenmeye başlanan istihdam politikası bu çerçevede değerlendirilebilir.

E) ÜRETİMİ TEŞVİK POLİTİKASI VE TOPLAM ARZ

* Arz yanlı iktisatçılar istikrar sorunlarının çözümünde üretimin ve arzın teşvikini öne çıkarmaktadırlar.

* Buna göre arz yanlı iktisatçıların yüksek oranlı vergilerin üretken faaliyetleri olumsuz etkilerdiği düşüncesiyle vergi indirimlerini savunması stagfasyonla mücadelede bir önlem olarak gündeme getirilmektedir.

ON İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EKONOMİK AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI

I. 1980 ÖNCESİ DÖNEMDE EKONOMİK İSTİKRAR AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI

A) 1923-1950 DÖNEMİ

+ Bu dönemin en temel özelliği tek parti iktidarlarının hayatta olduğu yönetim dönemlerini içerir.

+ Bu dönemi 1923-1932 ve 1933-1949 dönemi olarak ayırabiliriz.

23-32 dönemi → liberal politikaların uygulandığı cumhuriyetin ilk yılları

33-49 dönemi → devletçilik ilkesinin benimsendiği yıllardır.

+ Ulusal ekonomi düzeyinde ciddi değişimler gerçekleşmiştir.

+ Bu dönemde liberal iktisat politikaları benimsenmiş ve tam bir başarı yakalanamamıştır.

+ Çünkü bu bir süreci gerektirir.

+ Ana eksen olarak “denk bütçe, düzgün ödeme” ilkesine dayandırılmıştır.

+ Devlet bu dönemde harcamasını ve gelirini denkleştirme esasına dayalı bir bütçe politikası yürütmüştür.

+ Dış borçlanmanın olabildiğince az olduğunu görmekteyiz.

- Yeni kurulmuş bir ülke olarak borçlanmama hedefi konulmuştur.

- Osmanlıdan devralınan borçların ödenmesi söz konusu.

- + Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na girmemesine rağmen savaşın varlığını tüm ekonomide hissetmiştir.
- + Üretim neredeyse durma noktasına gelmiştir.
- + Savaş sonrasında karşılaşılan fiyat artışları karşısında devlet ekonomik dengeyi sağlamak amacıyla 7 Eylül 1946 kararlarını almıştır.
- + Enflasyondaki hızlı artışı önlemek ve ihracatı olumsuz etkileyen iç ve dış fiyat farkını gidermek amacıyla %53 oranında bir devalüasyon gerçekleştirilmiştir.

B) 1950- 19560 DÖNEMİ

- +1950 sonrası daha liberal bir ekonomi ve dış ticaret politikalarının uygulanmaya başladığı bir dönemdir.
- + Demokrat partinin iktidarda olduğu bu dönemde talep yanlı genişletici politikalar uygulanmıştır.
- + Borçlanmaya daha fazla başvurulmuştur.
- + Bu dönemde genişletici maliye politikalarına yönelinmesiyle bütçe denkliliği anlayışından vazgeçilmiş ve bütçe açıklarındaki artış enflasyon oranını yükseltmiştir.
- + 1958 yılına gelindiğinde kamu borçlarının ödenememesi gibi bir sorunla karşı karşıya kalındı ve moratorium ilan edildi.
- + Ekonomik istikrarsızlığın büyümesiyle “1958 İstikrar Tedbirleri” uygulanmaya konulmuştur.
- + Bu bağlamda sıkı para politikaları ve maliye politikası önlemleri ile iç tüketim kısılarak enflasyonun kontrol altına alınması beraberinde %320 oranında bir devalüasyonu getiriyor.
- + Sabit kur politikasından vazgeçiliyor ve bununla birlikte dövizlerde ciddi bir artış meydana geliyor.
- + Krizin sonucu olarak da Türkiye’de siyasal istikrarsızlıklar ve buna bağlı olarak da yönetim değişiklikleri meydana geliyor.
- + Planlı kalkınma döneminin başlatılması gerektiği ifade ediliyor.
- + Kalkınmacı devlet yaklaşımı içerisinde ithal ikameci sanayileşmeye dayanan ve ön planda tutan bir kalkınma hamlesi başlatılıyor

C) 1960- 1980 DÖNEMİ

- + Planlı kalkınmanın uygulandığı bir dönem olmuştur.
- + 5'er yıllık kalkınma planları doğrultusunda ekonomi yeniden ayağa kaldırılmaya çalışılıyor.
- + Bu dönemde denk bütçe anlayışı terk edilerek açık bütçe politikaları izlenmeye başlanıyor.
- + 1970'li yıllara kadar sıkı para ve maliye politikaları izleniyor.
- + 1970'li yıllarda IMF politikalarıyla karşılaşıyor.
- + Toplam talebi baskılamaya çalışan bir politika yaklaşımı söz konusu.

- + KİT ve petrol ürünleri üzerinde sürekli baskılar ortaya çıkmaya başlıyor.
- + Yeni vergiler getirilmiş ve KİT ürünlerinin fiyatları arttırılmıştır. Petrol ürünlerine uygulanan istisnal vergisi oranları yükselmiştir.
- + Yoğun dış borçlanma ile karşı karşıya kalınıyor.
- + Türkiye'nin petrolde dışa bağımlılığı ödemeler dengesi açığının artmasına yol açmış, ülkenin döviz ihtiyacı artış göstermiştir.
- + 1980'li yıllara girerken Türkiye ekonomisi ciddi bir istikrarsızlık sergilemekteydi. 24 Ocak 1980 kararlarının alınmasında bu durumun önemli etkisi olmuştur.

II. 1980 SONRASI DÖNEMDE EKONOMİK İSTİKRAR AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI

A) 24 OCAK 1980 KARARLARI

- + 24 Ocak kararları, kısa dönemde dış açığın azaltılması suretiyle ödemeler dengesinde iyileşme ve enflasyonun düşürülmesini amaçlamıştır.
- + Orta ve uzun dönemde ise ödemeler dengesi ve enflasyon sorununa kalıcı çözüm getirmek üzere ithal ikameci ekonomi modelinden dışa açık ekonomi modeline geçilmiştir.
- + 24 Ocak 1980 kararları gereğince IMF ile yapılan stand by anlaşması çerçevesinde belirlenen önlemler şunlardır:
 - Aşırı değerklenmiş döviz kuru yerine gerçekçi bir kur politikasının benimsenmesi (esnek kur sistemi)
 - İç talebi ve dolayısıyla enflasyonu kontrol edici bir araç olarak yüksek faiz ve sınırlı para-kredi politikasının kullanılması,
 - Kamu harcamalarında kısıntıya gidilirken, kapsamlı bir vergi reformu ile bütçe denklığının sağlanması,
 - Kamu kesimince üretimi yapılan temel mallarda sübvansiyonunun azaltılması veya kaldırılması,
 - Kit reformu yapılarak bu kuruluşların bütçeye yüklediği zararın ortadan kaldırılması,
 - Yabancı sermayenin teşvik edilmesi,
 - İthal ikameci sanayileşme modeli yerine ihracata yönelik sanayileşme modeline geçiş kapsamında, ithalatın serbestleştirilmesi ve ithalat kısıtlamalarıyla sanayinin korunamaması ve ihracatın teşvik edilmesi.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

17 Nisan

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA DEVLETİN ROLÜ

- + Ekonomik kalkınma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel ekonomik hedeflerinden biridir.
- + Devlet, kalkınmanın finansmanını sağlamak üzere ihtiyaç duyulan kaynakları elde etmek için ekonomiye müdahale etmektedir.

+ Devletin müdahalesi iki şekilde olur:

Doğrudan müdahale: Devlet zorunlu vergileme yaparak ekonomiden kaynakları kendisi çeker ve kalkınmanın, büyümenin sağlanabilmesi için önemli faktörlere yatırım yapar.

Dolaylı müdahale: Özel kesimin kaynaklarını kalkınma amacına yönelik yarımlara ve faaliyetlere yönlendirmesini sağlayacak teşvik ve politikalar uygular.

I. EKONOMİK KALKINMA

A) EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA KAVRAMLARI

Ekonomik Büyüme: Bir ülkede üretim kapasitesinin artması sonucu, üretim ve dolayısıyla milli gelirin artması ekonomik büyüme olarak adlandırılır.

* Milli gelirin bir yıldan diğer yıla artış oranı ise o ülkenin “yıllık büyüme hızı”nı ifade eder.

Ekonomik Kalkınma: Kişi başına düşen milli gelir artışının yanı sıra, ülkenin potansiyelini genişleten yapısal, kurumsal ve niteleyici değişimleri de ifade etmektedir.

- Sanayinin, ülke ekonomisi ve ülke ihracatı içindeki payının artması, kentleşme oranı, okullaşma oranı, sanat faaliyetleri vb.

→ Ekonomik büyüme, ülke ekonomisindeki nicel (sayısal) değişmeyi ifade ederken, kalkınma aynı zamanda söz konusu ekonomide nicel gelişmelerin yanında nitel (yaşam standardını iyileştiren) değişimleri de kapsar.

Kalkınmanın Ölçülebilirliği

+ GSYH

+ Kişi Başına Düşen GSYH

+ İnsani Gelişmişlik Endeksi (BM Kalkınma Pr. 1990) “HDI”

Bu ölçüm araçları evrensel olarak kabul görmüş araçlardır.

- Son yıllarda ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirlemede milli gelire göre daha iyi ifade ediyor.

- Ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini 0 ile 1 arasında bir oran şeklinde belirler.

→ Sıfır (0), hiç gelişmemişliği; 1 ise tam gelişmişliği ifade eder.

+ HDI'nin hazırlanmasında ekonomik kalkınma ile ilgili üç kriter göz önüne bulundurulur.

1) Bir ülkedeki kişilerin ortalama yaşam ömrü

2) Okuryazarlık oranı ile ortalama eğitim yılını hesaba katan bilgi düzeyi

3) Satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen gelir ile ölçülen yaşam standardı

B) EKONOMİK KALKINMANIN AKTÖRLERİ

* Azgelişmiş ülkelerde ekonomik kalkınmanın yönetim ve yönlendirilmesini sağlayacak temel aktör DEVLETTİR. (doğrudan)

* Devletin ekonomik kalkınmadaki rolü kalkınmanın finansmanı için ihtiyaç duyulan kaynakların sağlanmasında ortaya çıkmaktadır.

* Günümüzde özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar da önemli aktörler haline gelmiştir. (dolaylı)

- Yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımının düzenlenmesi amacıyla, özellikle az gelişmiş ülkelerde

* Bu iki aktörün devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından bu konuda desteklendiğini de göz ardı etmemek gerekir.

* Özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının kalkınma odaklı projelerine kalkınmanın organizasyonu, bilgi sağlama ve finansman gibi konularda çeşitli teşvikler sağlanmaktadır.

C) EKONOMİK KALKINMANIN BELİRLEYİCİLERİ

1) Ülkelerin sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynakları, bunların nicelik ve niteliği kalkınmışlık düzeyini belirleyen en önemli faktörlerden biridir.

KAYNAK LANETİ: Kaynağı bol olan ülkelerin kalkınamaması durumudur. Aslında kaynak bakımından bir zenginlik var fakat uzun vadede bu ülkelerin kalkınmasında bir engel oluşturuyor.

Bu ülkelerde kaynaklar dolayısıyla devletin vergi almadığını ve kamu gelirlerinin büyük bir kısmının bu kaynaklardan elde edildiğini ve doğal olarak ülke vatandaşları vergi vermediği için devletten hesap sorma talep etmediklerini ifade ediyor.

2) Coğrafya: İklim koşulları, hastalık ve doğal afetlerin sıklığı çevresel koşullar ve bunların haricinde coğrafi bölgenin sahip olduğu ulaşım koşulları, dış ticaret yapılan ülkelere yakınlığı ve kolay ulaşılabilir olması ülkelerin kalkınma düzeyini belirlemektedir.

3) Kalkınmanın bir diğer belirleyicisi olan teknoloji, üretim sürecinde üretim miktarının arttırılmasında önemli bir faktördür.

Aynı üretim faktörlerinesahip ülkelerde çıktı düzeyinin farklılaşması genellikle kullanılan teknolojiye bağlı olarak değişir.

4) Devlet kapasitesi, bir ülkenin kuralları ve politikaları belirleyip bunları uygulama kapasitesini ifade eder. İki boyutla ele alınmaktadır.

→ **İdari kapasite:** Politika kapasitesi ve mali kapasiteden meydana gelir.

→ **Kurumsal kapasite:** Yasa ve yönetmelik gibi yazılı formel düzenlemelerle fikirler gibi enformel unsurlardan meydana gelmektedir.

5) Kurumlar, bir ülkedeki resmi ve gayri resmi kurallar olarak tanımlanır. Aslında bir toplumda bireylerin davranış biçimlerini şekillendiren kurallar bütünü oluşturur.

II. AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERİN ÖZELLİKLERİ

Kişi Başına Milli Gelir Düzeyinin Düşüklüğü

* Bu oran standart bir ölçüme ve ülkeler arası karşılaştırma imkanı vermesi açısından önemlidir.

* Az gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen gelir gelişmiş ülkelere göre düşüktür.

* Bu bağlamda ülkelerin gelişmişlik düzeyi dört kategoriye ayrılırlar.

- Düşük gelir gr. 0-1025\$

- Alt orta gelir gr. 1026-4035\$

- Üst orta gelir grubu 4036-12476\$

-Üst gelir gr. 12 476\$ ve üstü

* Kişi başına gelirin düşüklüğü bir ülkenin sadece ekonomik açıdan geri kalmışlığını değil sosyal açıdan geri kalmışlığın, refah seviyesinin düşüklüğü ve düşük politik özelliklerin varlığını da gösterir.

Nüfus Artış Oranının Yüksekliği

* Gelişmiş ülkelere göre nüfus artış oranı çok daha fazladır.

* Ortalama yaşam ömrü daha düşüktür.

* Özellikle kırsal kesimde nüfus artışı daha da fazla olup bu az gelişmiş ülkeler için ciddi sorunlara neden olmaktadır.

* Köyden kente doğru devamlı bir göç algısı meydana gelmekte.

* İşsizlik önemli bir sorundur.

Gelir Dağılımında Eşitsizlik ve Yoksulluk

* Bu ülkelerde milli gelir nüfus artışıyla orantılı artmadığı için bölüşüm sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır.

* Gelir düşük olduğu için nüfusun da hızla artıyor olmasından dolayı yoksulluk ortaya çıkmaktadır.

* Bu yoksulluk ciddi bir sorundur ve büyük boyutlardadır.

Tarımsal Ekonominin Yaygınlığı ve Sanayi Sektörünün Gelişmemiş Olması

* Sanayileşmiş ülkeler genelde gelişmiş ülkeler olarak kabul edilirler.

* Henüz sanayi sürecine geçmemiş olan ve tarım sektörünün ekonomide önemli bir yer tuttuğu ülkeler az gelişmiş ülkeler olarak nitelendirilmektedirler.

* Dolayısıyla bir ülkenin ekonomik yapısına bakarak gelişmiş veya gelişmemiş olduğunu anlayabiliriz.

* Gelişmemiş ülkelerde tarımın sanayi ile buluşamaması verimlilik kayıplarına ve kalkınma hızının yavaşlamasına neden olmaktadır.

Düşük Eğitim Düzeyi ve Yetersiz Sağlık Hizmetleri

* Az gelişmiş ülkelerde okuryazarlık oranı gelişmiş ülkelere göre daha düşük düzeydedir.

* Bu ülkelerde maddi olanaksızlıklar ve yeterli sayıda sağlık elemanı bulunmaması nedeniyle sağlık hizmetleri de yetersizdir.

* Yüksek nüfus artış hızı kamu ekonomisinin özellikle kalkınma carileri alanında kamusal mal arzını olumsuz etkilemektedir.

III. EKONOMİK KALKINMADA DEVLETİN ROLÜ VE KALKINMA POLİTİKALARI

+ Ekonomik büyüme ve kalkınmada devletin rolüne ilişkin kuramsal açıklamalar kalkınma iktisadı düşüncesi bağlamında ele alınmaktadır.

+ Kalkınma iktisadı düşüncesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelerin kalkınmasına yönelik kılavuz olarak kullanılabilecek bir kalkınma düşüncesinin oluşturulması zorunluluğundan ortaya çıkmıştır.

+ Kendi haline bırakılan bir piyasa mekanizmasının büyüme ve kalkınmayı sağlayabileceğine ilişkin teorik şüpheler ile ülkeler ve rejimler arasındaki kalkınma yarışı, devletin ekonomik kalkınmada bir sorumluluk alması gereğine inandırmıştır.

A) KLASİK İKTİSADİ DÜŞÜNCEDE KALKINMA YAKLAŞIMI VE DEVLET MÜDAHALESİ

- * Sermaye birikimi ve bunun en verimli alanlara yatırılması, karşısına hiçbir engel çıkarılmadığı, yani müdahale edilmediği takdirde kendi kendine gerçekleşir.
- * Devlet müdahalesi kalkınmanın önünde bir engel oluşturur.
- * Sermaye kendine en verimli yatırımı bulur ve her arz kendi talebini yaratır düşünceleri hakim.
- * Fakat İkinci dünya savaşından sonra bunun sağlanmasına yönelik şüpheler arttığı için kalkınma iktisadı ortaya çıkmıştır.

B) KALKINMA İKTİSADİ DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ VE DEVLET MÜDAHALESİ

- * Temelinde devlet müdahalesi ve sanayileşme vardır.
- * Devlet müdahalesinin teorik zemini Keynesyen iktisada dayanmaktadır.
- * Kalkınma iktisadı, az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarını sanayileşme ile çözebileceğini ifade ediyor ve bunun için devlet müdahalesi kaçınılmazdır.
- * Fakat piyasada özel sektör olarak kamu sektörüyle beraber hareket ederek kalkınmanın sağlanmasını ve böylece sanayinin özel sektörle birlikte geliştirilebileceğini ifade ediyor.
- * Sermaye yetersizliği var ve bu yetersizlik az gelişmişliği tanımlayan “yoksulluğun kısır döngüsü” nedeniyle iç kaynaklar tarafından aşılmaz ise bu döngü ancak dış kaynaklardan gelecek yardımlar ile kırılabilir.

Dış yardımlardan elde edilecek kaynaklar nasıl kullanılacak?

- Kalkınma iktisadı teorisyenleri bu noktada iki seçenek olduğunu ileri sürerler.

1) Dengeli Kalkınma: Kaynakların tüm sektörlerle eşit bir şekilde dağıtılmasını ifade eder.

2) Dengesiz Kalkınma: Kaynakların belli bir sektöre aktarılması söz konusudur. Bu sektör zaten diğer sektörlerle ekileşim içinde olacağından bu sektör diğer sektörleri de kalkındıracak düşüncesi hakim.

- * Kalkınma iktisadı düşüncesinin ortaya koyduğu konular zamanla değişikliğe uğramıştır.
- * İlgili, gelir bölüşümü ve yoksulluk konuları, kalkınma sürecinde kurumların ve piyasanın rolü gibi konulara kaymıştır.
- * Kalkınma düşüncesinin gelişmeye başladığı ilk yıllarda büyük önem atfedilen kalkınma planı uygulamaları zaman içinde yerini piyasa temelli (neoliberal) kalkınma politikalarına bırakmıştır.
- * Bu tartışmalarda piyasalar kalkınmanın lokomotifleri olarak görülmüş ve bunun doğal sonucu olarak devletin rolünün en aza indirilmesi gerektiği yaklaşımı hakim olmaya başlıyor.
- * Ancak öte yandan içsel büyüme modellerinde eğitim ve sağlık alanları üzerinden kalkınmada devletin rolüne dikkat çekilmesi önemli görülmektedir.
- * Eğitim ve sağlık gibi alanlarda müdahale yeteneği olan hükümetlerin beşeri sermaye yatırımlarını kalkınma üzerindeki yayılma etkilerini ortaya çıkararak kalkınmayı pozitif yönde etkileyeceği ileri sürülmüştür.

C) KALKINMA TEORİLERİ

1) AZ GELİŞMİŞLİĞİN KISIR DÖNGÜSÜ

- + Fakir ülkeler fakir oldukları için fakirdir düşüncesi hakim.
- + Rangar Nurkse'nin görüşüdür.
- + Bu görüş kalkınmanın iktisadi boyutu üzerine durmakta ve az gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin az olmasını yine gelirin az olması ile açıklamaktadır.
- + Bu kısır döngünün kaynağı talep ya da arz yetersizlikleri olarak ele alınabilir.

Arz Kaynaklı: Yoksul bir toplum/ Düşük marjinal tasarruf eğilimi/ Düşük yatırım/ Düşük ekonomik büyüme

- Milli gelir düşük olduğu içim marj. tasarr. eğilimi de düşük.
- Tasarruf gelirin harcanmayan kısmıdır. Bu ülkelerde insanlar temel ihtiyaçlarını anca karşıladıkları için tasarruf etmeye paraları kalmıyor.
- Tasarruf düşük olunca düşük yatırıma sebep oluyor. Çünkü yatırımın kaynağı tasarruftur.
- Ekonomik büyümeyi de yatırım belirler. Yatırımlar düşük olunca dolayısıyla milli gelir düşük oluyor ve ekonomik büyüme düşük oluyor.

Talep Kaynaklı: Yoksul toplum/ Düşük talep/ Düşük yatırım/ Düşük büyüme

- Talebi belirleyen en önemli faktör gelirdir.
- Az gelişmiş ülkeler fakir toplumlar olduğu için talep düşük oluyor.
- Talep düşük olunca yatırımlar düşük oluyor. Çünkü kimse satamayacağı mal için yatırım yapmaz.
- Dolayısıyla ekonomik büyüme düşük oluyor.

→ Devlet talep yönlü kısır döngünün kırılmasında kamu harcamalarından yararlanarak arz yönünün gereksinim duyduğu talebin uyarılmasını tercih edebilir.

→ Arz yönlü kısır döngünün kırılmasında ise devlet birkaç yol izleyebilir.

- Birincisi, Devletin bizzat kendi girişimleri yoluyla ülkenin sanayileşmesine katkı sağlayacak yatırımlar yapabilir.
- İkincisi, Ülkenin tasarruf düzeyinde bir artış sağlamak üzere vergileri zorunlu tasarruf aracı olarak kullanabilir.
- Üçüncüsü ise gönüllü tasarrufların harekete geçirilmesi için devlet bir güven ortamını oluşturabilir.

→ Bu imkanların kısıtlı olması halinde dış yardımlar ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına yönelmesi gerekir.

2) BÜYÜK İTİŞ TEORİSİ

- + Kalkınmanın önündeki engeller talebin düşük olması, aşırı nüfus, üretim ve sermayenin yetersizliğidir.
- + Bu engelleri ortadan kaldırarak büyümenin sağlanabilmesi için büyük bir itici güce ihtiyaç olduğuna dikkat çekmektedir.
- + Az gelişmiş ülkelerin kalkınabilmesinin, üretim faktör hareketliliğine dayanan iki yolu vardır.

- Emek arz fazlası bulunan ekonomilerden sermaye fazlası bulunan ekonomilere emek göçünün sağlanarak uygun bir sermaye oranının yakalanması
- Sermayenin yabancı sermaye şeklinde az gelişmiş ülkelere yönelmesidir.

3) HARROD-DOMAR MODELİ “YATIRIMLAR BÜYÜMENİN MOTORUDUR”

- + Bir ekonominin büyümesi yatırımların miktarına, yatırımların miktarı da tasarrufların düzeyine bağlıdır.
- + Yatırım düzeyi ile tasarruflar arasında doğru orantılı bir ilişki vardır.
- + Bu model Keynes'in görüşlerini bir adım öteye taşıyarak, yatırımların sadece gelir ve dolayısıyla talep etkisi yaratmadığını, aynı zamanda mevcut üretim kapasitesini artırıcı etkiler yarattığını öne sürmektedir.
- + Büyüme oranına ulaşmak için sermaye-hasıla katsayısı olan bir hesaplama ihtiyacı duyar.
- + İç tasarruflar bu oranın altında kalırsa, aradaki fark dış yardım, dış kredi ya da yabancı sermaye ile kapatılabilir.
- + Devletin ekonomiye müdahale etmesini hatta planlamasını savunan bir modeldir.

4) ROSTOW: “İKTİSADİ KALKINMANIN AŞAMALARI” TEORİSİ

- + Rostow'a göre iktisadi kalkınma beş aşamadan oluşmaktadır.

1- Geleneksel toplum aşaması:

- Tarımsal ekonomik yapı.
- Üretim tekniği ferî kalmış.
- İş bölümü sınırlıdır.
- Pazar ilişkileri yok denecek kadar azdır.
- Toplum egemenliği çoğunluğu toprak sahiplerinin elindedir.
- Kurumsal alt yapı gerektiği gibi oluşmamıştır.

2- Kalkışa hazırlık aşaması:

- Ekonomik, kültürel ve siyasal değer yargılarında önemli değişimler
- Sermaye birikiminin hızlanması, teknik ilerlemelerin ortaya çıkması ve bunların kullanılmasıyla enerji, ulaştırma gibi maddi alt yapı oluşmuştur.

3- Kalkış aşaması:

- Bir önceki aşamada kurulmasına başlanılan modern, teknolojik ve kurumsal yapılar uygulanmaya başlanmıştır.
- Böylece kalkınma yaratılan maddi, kurumsal ve beşeri altyapıya dayalı sağlam ve sürekli bir nitelik kazanacaktır.
- Rostow kalkış döneminin 20-30 yıl süreceğini belirtmiştir.

4- Gelişen topluma geçiş aşaması:

- Ekonomik yapıda sanayi artış göstermiştir.
- İmalat sanayinin sürükleyici kimi alt dallarının sayıca artması yani modern teknolojik kullanımının ve kitlesel üretim artışının yaygınlaşması önemlidir.

5- Olgunluk aşaması:

- Refah toplumdur.
- Gelir dağılımları açısından çok yüksek bir gelişme düzeyine ulaşılmıştır.
- Yatırım malları oranı artmıştır.
- Ülkeler teknoloji ihraç eder hale gelmiştir.
- Bilgi toplumu yaratılmış ve insani kalkınma düzeyi yakalanmıştır.
- Devlet sosyal refah devleti haline gelmiştir.
- Bu aşamaya gelen toplumlarda kitlesel üretim kitlesel tüketimle buluşmakta ve tüketimde belli bir doygunluğa ulaşılmaktadır.

5) NEO KLASİK YAPISAL DEĞİŞİM MODELLERİ

- + Gelişmekte olan ülkelerin iç ekonomik yapılarının geleneksek geçimlik tarım ekonomisinden çağdaş sanayi ekonomisine dönüştürmek için neo klasik fiyat ve kaynak dağılımının araçlarını kullanmaktadır.
- + Bu modellerin en fazla öne çıkanı w. Arthur Levis tarafından ortaya konulmuştur
 - Tarım sektöründeki emeğin marjinal verimliliği sıfırdır.
 - Emek sanayi sektörüne kaydırılmalıdır.

6) YAPISALCI YAKLAŞIM

- + Geleneksel yaklaşıma tepki olarak Raul Prebisch öncülüğünde bir grup iktisatçı tarafından ortaya atılmıştır.
- + Geri kalmışlığın nedenlerinin az gelişmiş ülkelerin tarihsel süreçte dünya ticaretinde almış oldukları rollerde aranması gerektiğini vurgulamışlardır.
- + Ülkelerin kalkınma düzeylerindeki farklılıkların temel nedenini her ülkenin uluslararası ticarete farklı düzeyde uzmanlaşmış olmasına dayandırılmaktadır.

7) YENİ YAKLAŞIMLAR

- + Kurumsal İktisat: Yatırım ikliminin oluşması için resmi ve gayri resmi kuralların paritesi olarak ifade edilir.

Bu nedenle de kurumlar kalkınmada önemli bir faktör olarak karşımıza çıkıyor.

- + Amartya Sen Yaklaşımı: (İnsani Kalkınma Yaklaşımı) Kalkınma kavramının büyüme kavramından ayrılmasında büyük bir dönüşüm ortaya çıkmıştır.

Sadece büyümenin yeterli olmadığını, kişilerin gelire sahip olmakla birlikte yapılabirliklerinin de önemli olduğunu vurgulamıştır.

Yeterli eğitim, sağlık hizmetleri, demokrasi hizmetleri vb gibi olguların da kalkınma politikalarında dikkate alınmasının gerektiğini ifade eder.

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA VERGİ POLİTİKASI**I. KALKINMANIN FİNANSMANINDA VERGİ POLİTİKASI****A) EKONOMİK YAPI VE VERGİ İLİŞKİSİ**

- + Ekonomik kalkınma iki temel sorunda düğümlenir.
 - Sermaye birikimi
 - Mevcut sermayenin kullanım etkinliğinin artırılması sorunu.
- + Bu iki sorunun aşılması halinde ekonomik kalkınma adına önemli bir gelişim sağlanmış olacaktır.
- + Bu iki sorunu eşanlı olarak ortadan kaldıracak bir vergi sistemi ve vergi yapısı oluşturmamız gerekecektir.

1) Vergi Kapasitesi

* Bir ülkenin vergi sisteminde yer alan vergilerden beklenen potansiyel hasıla, vergileme kapasitesini oluşturur.

* Vergi kapasitesinin hacmini belirlemek güç olmakla birlikte, genellikle milli gelirin en az geçim harcamaları üstünde kalan kısmı ile ifade edilmektedir.

$$\text{Vergi kapasitesi} = \text{Milli Gelir} - \text{En az geçim düzey indirimi}$$

- * Diğer bir anlatımla vergi kapasitesi toplumun vergi ödeme gücünü oluşturmaktadır.
- * Tahmin edilen vergi hasılatının GSMH'ya oranı, vergi kapasitesini verir.
- * Az gelişmiş ekonomilerde kişi başına düşen milli gelir yetersiz dolayısıyla GSYİH yetersiz ve vergi kapasitesi zayıftır.
- * Vergi kapasitesinin zayıf olduğu ekonomilerde vergileme yapmak oldukça zordur.
- * Vergi otoritesi vergileme konusunda hukuki, iktisadi, siyasi ve mali sınırlar içerisinde hareket etmektedir.
- * Düşük kapasite üzerinden vergilemenin unsurlarını da dikkate aldığımız zaman vergilendirilebilir kapasite oldukça sınırlı kalacaktır.
- * Böyle bir sınırlılık içerisinde sermaye birikimini yönetmeye veya yönlendirmeye yönelik bir vergi politikası dizayn etmek oldukça zor olacaktır.
- * Az gelişmiş ekonomilerde kayıt düzeni oturmadığı için vergilendirilebilecek tabanın kontrolü de zorlaşıyor.
- * Vergi kayıt düzeni olmadığı için beyan sistemine dayalı bir vergilendirme gerçekleştirilemiyor.
- * Bu unsurlardan mali sınır Laffer eğrisi ile açıklanmaktadır.
- * Her vergi oranı artışı kamu geliri artışına yol açmamaktadır.
- * Belli bir oranın aşılması halinde vergiye karşı oluşan direnç toplam vergi hasılatının azalmasına neden olmaktadır.

* Yani vergileme konusunda mükelleflerin vergiye karşı direnç göstermeye başladıkları noktada ulaşılan toplam vergi hasılatı vergi kapasitesinin sınırıdır.

* İktisadi sınır ise ülkenin sahip olduğu üretim faktörü düzeyi ve bunların kullanım etkinliği ve sektörler arası dağılımı milli gelir düzeyini ve dolayısıyla vergi kapasitesini etkilemektedir.

* Siyasal karar alma sürecinde rol alan tarafların kendi faydalarını en üst düzeye çıkarma yönündeki hareketleri vergi potansiyelinin tam olarak kullanılmasını engelleyerek vergi kapasitesinin sınırını belirlemektedir.

2) Vergi Gayreti

* Bir ülkede vergi kapasitesinden tam olarak yararlanmak, yani kapasitenin elverdiği ölçüde vergi hasılatı sağlayıp sağlayamama vergi gayretine bağlıdır.

* Vergi gayreti, vergi tabanının kontrolüne ve bu tabana uygulanacak vergi oranlarına bağlıdır.

* Vergi tabanının kontrolü verginin konusu ve vergiyi doğuran olayın kavranmasıyla mümkün olabilmektedir.

* Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde üretim kalıplarına yeni bir şekil ve yön verilmesi kısa sürede gerçekleşmeyeceğinden, vergi gayreti oranının daha düşük düzeyde tutulması savunulabilir.

* Bir ülkede vergi gayretinin yetersizliği, uygulanan vergi kanunlarının ekonominin özelliklerine uygun olmamasından ve vergi idaresinin etkinliğinin düşük olmasından ileri gelir.

B) KALKINMANIN FİNANSMANINDA VERGİLERİN ROLÜ

+ Kalkınmanın finansmanında vergilere ne kadar ağırlık verileceği bugünün tüketimi ile geleceğin tüketimi arasındaki bir tercihe bağlıdır.

+ Vergi teşvik ve ceza aracı olarak kullanılıp kaynak tahsisi ve sermaye birikimi yönlendirilmeye çalışılmaktadır.

1) GELİR VERGİLERİ

* Gelir kullanım yönüyle iki boyuta sahiptir. Biri harcama diğeri tasarruftur.

* Gelirin harcanması tasarrufların azalmasına, tasarrufların artması ise harcamanın azalmasına bağlıdır.

* Dolayısıyla aralarında bir değişim ilişkisi söz konusudur.

* Ters yönlü bir ilişki vardır.

* Bu ters yönlü ilişkiden yararlanma noktasında vergilerden yararlanmamız gerekmektedir.

* Bu noktada tasarruf düzeyini arttırmamız lazım.

Gelir vergisi açısından

Tasarrufları gönüllü ve zorunlu tasarruflar olarak ikiye ayırırız.

* **Gönüllü tasarruflar**, bireylerin kendi iç motivasyonlarıyla gerçekleştirdikleri tasarruflardır.

→ Yani birey ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra bir gelir fazlası oluşuyorsa ve bu gelir fazlasını da bir tasarruf aracıyla değerlendiriyorsa burada gönüllü tasarruftan bahsederiz.

* **Zorunlu tasarruflar ise**, enflasyon zorunlu tasarruflardan bir tanesidir ancak enflasyonu sürdürülebilir bir tasarruf kaynağı olarak değerlendirmek zordur.

→ Bir diğer kaynak ise **VERGİLER** olarak karşımıza çıkar.

Vergiyi zorunlu tasarruf kaynağı olarak kullanacaksak geliri nasıl vergilendirmeliyiz?

+ Bu noktada vergilemede adalet ilkesini zedeleyecek ama diğer yandan sermaye birikimine olumlu katkı sağlayacak biçimde vergiyi kullanabiliriz.

+ Düşük gelir gruplarının olabildiğince yüksek oranda vergilendirilmesini sağlayabiliriz.

+ Bu durum vergilemede mali güç ilkesine aykırı dursa da verginin genelliği ilkesinden baktığımızda dar geliri de vergilemeye katmak zorundayız.

Gayri ahlaki bir sonuç doğuran bir öneride neden bulunuyoruz? Bunun iktisadi mantığı nedir?

+ Tasarruf dediğimiz olay harcamadan arta kalan kısımdır. Dar gelirli grupların harcamalarından arta kalan kısım olmadığından dar gelirlielerin toplam tasarruflara katkısı ekonomide çok düşüktür.

+ Dolayısıyla bu kesimin de ulusal tasarruf düzeyin katkılarını arttırmak adına kendilerinin sağlayamadığı tasarrufu vergi yoluyla kamu tasarrufu şeklinde toplam tasarruflara katılımını sağlamaktır.

+ Üst gelir gruplarına baktığımızda marjinal tasarruf eğilimlerinin yüksek olduğunu görüyoruz.

+ Marj. Tasarruf eğilimi yüksekse toplam tasarrufu arttırmak adına yüksek oranda vergilendirmenin tt üzerine katkısı olmayacaktır. Değiştirmeyecektir.

+ Üst gelir gruplarından yüksek oranda vergi alınması sadece tasarruf sahipliğinin değişmesini sonucunu doğuracaktır.

+ TT içerisinde kamu tasarruflarının payı artarken gönüllü tasarruflarının payının azalmasıyla sonuçlanacaktır.

* Dar gelir ve üst gelir gruplarının düşük oranda vergilendirilmiş olması bunların kullanılabilir gelirlerinin daha da artıracak ve bunlar lüks tüketim alanlarında sermaye birikimine dönüşmeyecektir.

* Böylesi bir vergi önerisinin arkasında tamamlayıcı bir vergileme unsurunun daha devreye girmesi gerekiyor.

- * Dolayısıyla tasarruflar dışına kaçan tüketimin cezalandırılması gerekiyor.
- * Üst gelir gruplarının tüketim skalası içerisinde yer alan harcama konularının yüksek oranda vergilendirilmesi sağlanarak bunların harcama kanalından uzaklaşan gelirlerini zorunlu tasarrufa dönüştürmek yoluyla toplam tasarrufa katkısını arttırabiliriz.
- + Bu noktada da bir güvenlik önlemi olarak ÖTV üzerinden lüks mallara yönelik harcamaları da vergileme kapsamına alarak vergi dışı bırakılan geliri yüksek oranda vergilendirerek hem vergilemede adalete yaklaşıyoruz hem de zorunlu tasarruflar ile toplam tasarrufu arttırmaya yardımcı oluyoruz.

Kurumlar vergisi açısından

- * Az gelişmiş ülkelerde ortaklık kültürü gelişmemiştir.
- * Tasarruflar hep küçük ve tekil ellerde toplanmıştır.
- * Kurumların vergi yükünü gerçek kişilerin vergi yükünden daha düşük tutacak bir vergilendirmeye ihtiyacımız var.
- * Yüksek marjinal vergi oranlarıyla gelir vergisinin artan oranlı tarifeye vergilendirilirken, kurum kazançlarının düz oranlı tarifeye vergilendirilmesinin altında yatan sebeplerden birisi de tasarrufların ortaklıklar düzeyinde büyük tasarruflar şeklinde yatırıma dönüşmesini sağlamaktır.
- * Dolayısıyla gerçek kişiler tasarruflarını kurumsallaşarak veya ortaklıklar şeklinde ekonomik faaliyetlerini sürdürüp değerlendireceklerdir.
- * Yüksek marjinal artan oranlı vergi uygulamasının bir diğer sebebi de kurum kazançlarının dağıtılmasını engellemek önlemektir.
- * Kurumsal tasarruf içinde öz sermayenin güçlendirilmesi açısıyla yüksek marjinal vergi oranlarıyla artan oranlı tarifeye vergilendirilmesi gerekiyor.

Yüksek marjinal vergi oranlı bir artan oranlı tarife yapısının kurumların özsermaye yapılarını güçlendirmede nasıl bir etkisi vardır?

- + Kurumlar yıl sonunda kazançlar üzerinden vergilendirmeye girer ve kar payı dağıtım aşamasına gelirler
- + Kar payı dağıtıldıktan sonra dağıtılan paylar da vergilendirilir.
 - 100.000 tl düştüğünü düşünürsek bundan %15 stopaj kesilecek
- + Aldığım kar payını menkul sermaye iradı geliri olarak beyannameye dahil edeceğim
 - 85 bin tl ile üst gelir grubuna çıkarak %40 vergiye tabi olacağım.
- + Dağıtılan karı dağıtmayarak şirket hesabında tutarak sermaye artışı gerçekleştirirsek şirketteki ortaklık payımız artmış olur ve tasarruflarımız vergisiz bir şekilde değerlendirilmiş olur.
- + Dolayısıyla ayrı tarifeye vergilendirme amacı, tasarrufları ortaklık kültürü içerisinde bir arada tutmak ve tasarrufların küçük tasarruflar şeklinde dağıtılmasını engellemek.
- Ortaklık kültürünü geliştirmek adına artan oranlı tarife yerine düz oranlı tarife ile vergilendirme yaparız.

- Böyle olunca kurum az da kazansa çok da kazansa aynı oranda vergi ödeyeceğini bilir. (%25)
- Dolayısıyla verginin ikame etkisi ortaya çıkmamış olur.
- Kurumlar daha fazla kazanıp daha fazla vergi ödemektense daha az kazanıp daha fazla vergi ödemeyi tercih edebilirler.
- Bunun önüne geçebilmek, verginin ikame etkisini ortadan kaldırabilmek için kurumların düz oranlı olarak vergilendirilmesi gerekiyor.

2) HARCAMA VERGİLERİ

- + Harcamaların yüksek oranda vergilendirilmesini gerçekleştirebiliriz.
- + Böylece her gelir düzeyinde harcamalar üzerinden bir zorunlu tasarruf yaratılmış olacaktır.
- + Tabi ki bu harcama vergisinin yayılı, genel bir harcama vergisi olması gerekmektedir.

Genel Harcama Vergisi: Bir vergi tüketime tüm mal ve hizmetleri konu alıyorsa genel bir vergidir.

Kaldor Tipi Harcama Vergisi

- * Tasarrufları tamamen vergi dışı bırakarak sadece tüketimin vergilendirilmesi ve tüketimin de yüksek oranda vergilendirilerek tasarrufların arttırılmasına katkı sağlanması hedefi gütmektedir.
- * Bir dönem hindistanda uygulanmış istenen sonuç elde edilemediği için vazgeçilmiş ve şuanda dünyanın hiçbir yerinde kullanılmamaktadır.
- * Gelir vergisi gibi yıllık harcamaların toplamı alınarak sermaye yapılan harcamaları harcamaların dışında tutup net harcamalar üzerinden vergi alınması esasını belirleyen bir vergi tipidir.

Katma Değer Vergisi

- * Katma değer vergisi, üretim ve dağıtım aşamalarının tümünde ya da hemen tümünde yaratılan katma değer üzerinden alınan bir **genel tüketim vergisidir**.
- * Vergi piramitleşmesine de neden olmaz.
- * Verginin matrahına kişisel hizmetler de dahil olduğundan dolayı mükellef sayısı diğer tüketim vergisi türlerine göre daha fazladır.
- * Dolayısıyla verginin verimi yüksektir.
- * Vergi tahsilatının üretimin çeşitli aşamalarında bölünmesi de vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı olasılığını ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktadır.
- * Yayılı muamele vergisi ile karıştırmamak gerekir. Çünkü yayılı muamele vergileri her aşamada vergi üzerine vergi koyarak vergi piramitleşmesine neden olur.
- * Bu sorunu ortadan kaldırabilmek adına KDV sistemi geliştirilmiştir.
- * Türkiye’de 1985 yılından bu yana yayılı ve genel olarak uygulanıyor.

- Harcama vergileri **düz oranlı** vergilerdir.
- Düz oranlı harcama vergilerinin gelir dağılımını bozucu etkisi vardır.
- Bu etkisini azaltabilmek içinde KDV farklı oranlar üzerinden uygulanmaktadır.
%1, %8, %18
- Cumhurbaşkanı bu oranları değiştirebilme yetkisine sahiptir.

C) EKONOMİK KALKINMA VE VERGİ YAPISI

1) VERGİ YAPISI KAVRAMI

- + Vergi yapısı, bir ülkenin vergi sisteminde yer alan vergilerin bileşimini ve karşılıklı konumunu ifade etmektedir.
- + Vergi yapısı, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki grupta ele alınabilir.

→ Dolaylı vergi yapısı

- Tüketim tipi vergiler eğer fazla ise burada dolaylı vergi yapısı hakimdir.
- Örneğin Türkiye’de toplam vergiler içerisinde dolaylı vergilerin payı %70 düzeyindedir.
- Dolayısıyla Türkiye’deki vergi bileşenleri içerisinde dolaylı vergilerin payı %70 ler düzeyindeyse TR vergi yapısı dolaylıdır diyebiliriz.
- Dolaylı vergiler fiyat içerisinde saklıdır ve vergi yükü çok fazla hissedilmez.
- Hazine için daha yüksek gelir sağlamak mümkün olmaktadır.

→ Genellemeye gittiğimizde, az gelişmiş ülkelerde vergileme sorunlarına bağlı olarak dolaylı vergi yapılarının ortaya çıktığını, ekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe dolaylı vergi yapısından dolaysız vergi yapısına doğru bir değişimin başladığını gözlemleyebiliriz.

→ Dolaysız vergi yapısı

- Dolaysız vergiler dolaylı vergilere göre devlete daha devamlı bir gelir sağlamaktadır.
- Dolaysız vergiler daha adildir.
- Bu vergilere artan oranlılık, en az geçim indirimi, istisna ve muafiyetler uygulayarak ödeme gücü ilkesine ulaşmak daha kolaydır.
- Bu olumlu yönlerle karşılık dolaysız vergilerde ödeme eksenel olarak matrahın elde edilmesinden sonraki dönemde olmakta dolayısıyla ödemede gecikme söz konusu olmaktadır.

2) VERGİ YAPISINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

- + Ekonomik sistemler belirler.
- + Ekonomik sistemin piyasallaşma düzeyi belirler.

- + Eğer mal ve hizmet değişimleri aynı eko. dayanıyorsa burada nakdi esasa dayalı bir vergi yapısı kurmak zor olacaktır.
- + Piyasa ekonomisi geliştikçe bu iktisadi faaliyetler üzerinden vergilendirme daha kolay olacaktır.
- + Dolayısıyla böyle bir durumda dolaylı vergilere kaymak durumunda kalınacaktır.
- + İdari yapılanmalar da belirleyicidir.
- + Hem federal hem üniter yapıların idari yapılanmalarının içerisinde mali tevzin uygulamalarının sonucuna bağlı olarak vergi yapısı değişebilmektedir.

II. KALKINMAYI YÖNLENDİRMEDE VERGİ POLİTİKASI **20 MAYIS**

A) VERGİLERİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

- + Vergi politikaları ekonomik büyümeyi beş şekilde etkileyebilmektedir.
- 1) Kurum kazançları, kişisel gelir ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler yatırım oranını arttırabilmektedir.
- 2) Boş zaman ile çalışma arasındaki tercihi, boş zaman lehine bozarak işgücü arzındaki büyümeyi yavaşlatabilir.
- 3) Araştırma ve geliştirme harcamaları yoluyla verimlilik artışına yol açabilir.
- 4) Kaynakların düşük verimliliğe sahip sektörlere yönelmesini saplayabilir.
- 5) İşgücüne yönelik vergiler, daha yüksek sosyal verimliliğe sahip olsa bile, vergi yükü yüksek işlerde çalışmayı caydırarak beşeri sermayenin etkin kullanımını bozabilir.

1) Vergilerin İş Gücü Arzına Etkisi

- * Arzı etkileyen tüm faktörlerden emek arzı da etkilenmektedir.
- * Arzı etkileyen en önemli faktör fiyattır.
- * Piyasada veri fiyat düzeyinde satılmak istenen mal miktarına arz diyoruz.
- * Dolayısıyla iktisadi anlamda arz kavramından hareketle emek arzını ilişkilendirdiğimizde veri ücret düzeyinde ortaya koyulan çalışma istekliliğini **emek arzı** olarak nitelendirmek mümkün.
- * Dolayısıyla veri ücret düzeyinde çalışan kişi sayısı da emek arz miktarına karşılık gelmektedir.
- * Bu yönüyle baktığımızda emek arzını etkileyen faktör emeğin ücreti olmaktadır.
- * Kişiler kullanılabilir gelirleri üzerinden emek arzını planlarlar.
 - Vergi sonrası gelir.
- * Bu noktada emek arzı kullanılabilir gelirdeki değişmeye bağlı olarak ortaya çıkar
- * Kullanılabilir gelirdeki gelişme mükellefleri iki şekilde harekete geçirebilir.

1) Vergi dolayısıyla uğramış olduğu gelir kaybını telafi edebilmek için daha fazla çalışma istekliliği içerisinde hareket edebilir.

- Bu verginin **gelir etkisi** olarak nitelendirilir.

- Gelir etkisi, verginin çalışma arzusu üzerindeki olumlu etkisini gösterir

2) Daha fazla çalışmaktan dolayı elde etmiş olduğu gelirden daha yüksek oranda bir vergi ödemek durumuyla karşı karşıya kaldığında ek gelir elde etmemek adına daha az çalışma istekliliğiyle hareket edebilir.

- Bu verginin **ikame etkisi** olarak karşımıza çıkar.

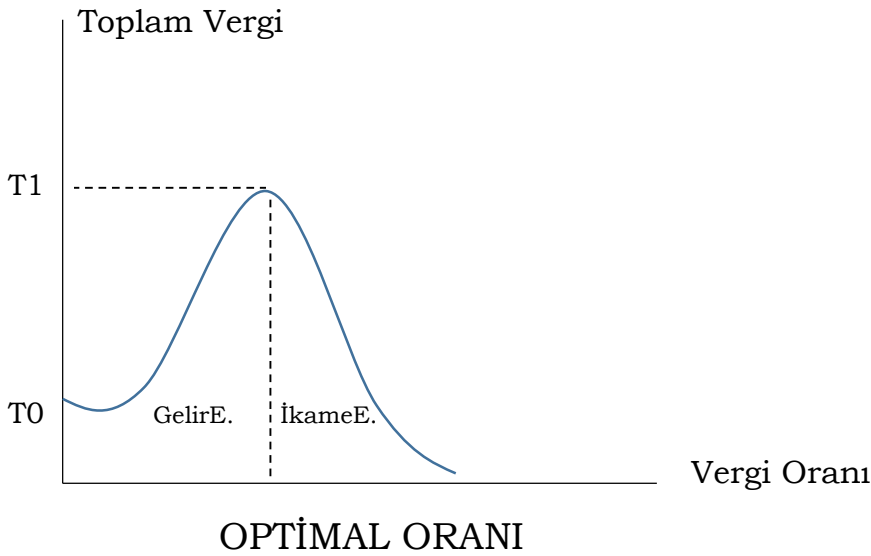
→ Dolayısıyla emek arzı verginin gelir ve ikame etkilerinden olabildiğince etkilenir.

* Kişi, birim saat ücretinin üzerinde bir vergi ödemek zorunda kalıyorsa çalışmama yönünde, boş zaman geçirme yönünde tercihte bulunacaktır.

* Vergilerin, emek piyasasına olan etkisini açıklamada kullanılan gelir ve ikame etkileri Laffer Eğrisi yardımıyla aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

* Laffer Eğrisi, toplam vergi hasılatı ile vergi oranı arasındaki ilişkiyi açıklar.

* Toplam vergi hasılatı ile vergi oranı arasında önce pozitif yönlü ve belli bir orandan sonra negatif yönlü bir ilişki vardır.

* Vergi hasılatı optimal vergi oranında en üst düzeye ulaşmaktadır.

* Bu orana kadar artan her vergi oranı, gelir etkisiyle toplam vergi hasılatının artmasına imkan sağlamaktadır.

* **Optimal oran** verginin mali sınırını belirlemektedir. Standart bir oran değildir, her ülke ve her dönem için farklılık gösterir.

* Politika yapıcıları bu oranı çok iyi belirlemek zorundadır. Çünkü izlenen politikanın başarısı optimal oranda yatmaktadır.

* Cari oran optimal oranın üzerinde ise **vergiye karşı direnç** oluşacaktır.

* Buna bağlı olarak ekonomik faaliyetler yavaşlayacak ve kayıt dışına yönelim başlayacak.

* Çalışanlar gelir etkisi altında çalışma ve çalışmama seçimini olumsuz yönde kullanacaktır.

* Verginin emek arzına etkisini belirleyen bir diğer unsur da vergi dolayısıyla kullanılabilir gelir kaybını ne oranda hissettiğidir.

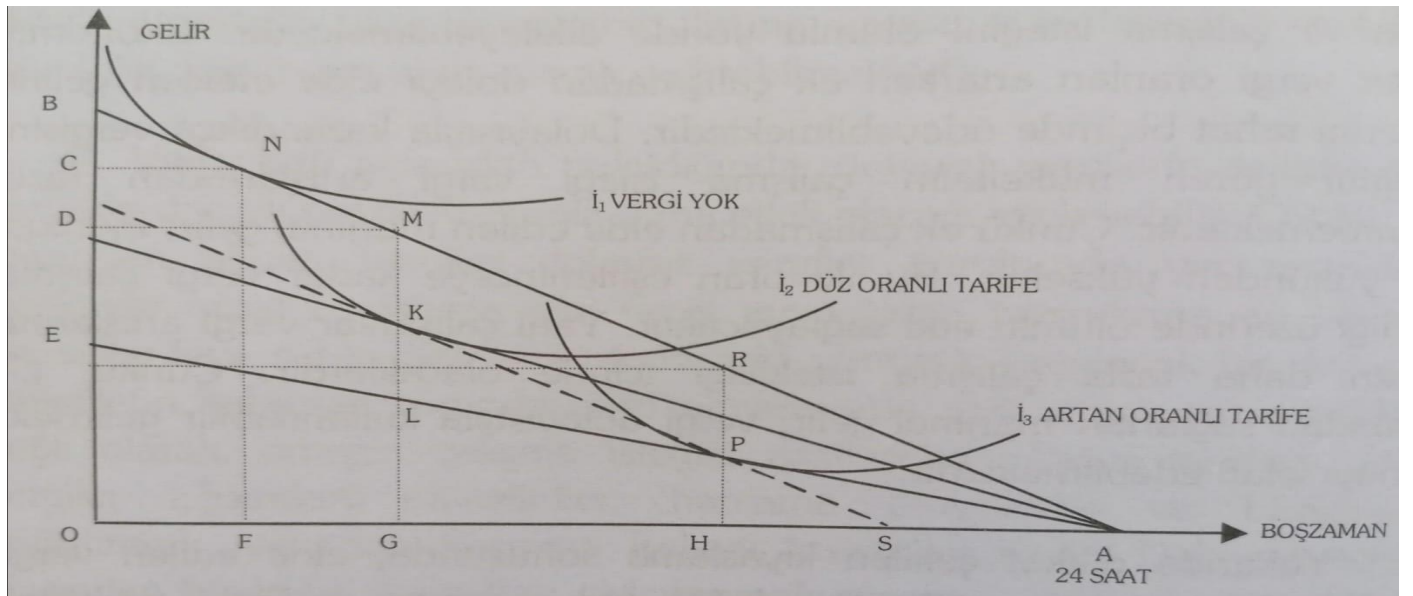
* Emekçi sınıfı kaynakta vergilendirildiği için vergi yükünü fazla hissetmemektedir.

* Bir çeşit mali his iptaline uğramaktadır.

* Buna karşın bağısız çalışanlar ve gelirleri beyan yoluyla vergilendirilenlerin vergi algısı daha yüksek olup, vergide yapılan değişikliklere karşı daha hızlı reaksiyon gösterebilmektedirler.

→ Emek arzını vergi oranları kadar tarife yapısı da belirlemektedir.

Tarife Yapısı	Boş Zaman	Çalışma	Farklılıklar	
Vergi Yok	OF	FA	OF<OG	Çalışma isteği vergi dışı unsurlardan etkilenmektedir.
			OF>OH	
Düz Oranlı Vergi	OG	GA	OG>OF	Vergisiz duruma göre çalışma isteğini olumsuz etkiliyor
			OG<OH	Artan oranlı tarifeye oranla daha az etkiye sahip
Artan Oranlı Vergi	OH	HA	OH>OF	Vergisiz duruma göre çalışma isteğini olumsuz etkiliyor
			OH>OG	Düz oranlı tarifeye oranla daha fazla etkiye sahip

- * Tarife yapısı yanında, çalışanların fazla çalışmaktan dolayı sağladıkları gelire atfettikleri değer de çalışma ve boş zaman arasındaki seçimi belirlemektedir.
- * Dar gelirli bir kişinin ek gelire verdiği değer, üst gelir grupların verdiği değerden yüksektir.
- * Dolayısıyla dar gelirli için boş zamanın alternatif maliyeti yüksek olacağı için vergi sonrası gelir azalmasına rağmen emek piyasasından çekilmeyecektir.

2) Vergilerin Sermaye Birikimine Etkisi

- * Sermaye birikimini belirleyen iki unsur vardır:

- 1) Yatırım miktarı
- 2) Amortisman düzeyi (sermayenin yıpranma payı)

→ Üretimden çekilmek zorunda kalan sermaye miktarı ile yapılan yatırım miktarı sermaye birikimini belirler.

- * Dolayısıyla biz buradan ikinci bir yatırım kavramına ulaşıyoruz.

- Yenileme yatırımı, ikame yatırım

- * Sermaye birikimindeki artışın sürekli kılınabilmesi için yatırım artış oranının amortisman oranından yüksek olması zorunluluğu vardır.

- * Amortisman oranının, yatırım oranına eşit olması halinde durağan durum büyümesinden bahsedilmektedir.

- Ekonomide reel bir büyümeden bahsedemeyiz

- * Bu durumda yatırıma bağlı sermaye artışı sadece sermaye stokundaki yıpranmayı karşılamaktadır.

- * Reel bir büyüme gerçekleştirmek gerekiyorsa, sermaye birikim artışının daha fazla olması isteniyorsa yatırım artış oranının amortisman oranından yüksek olması gerekiyor.

- * Solow büyüme modeli, tasarruf oranının durağan durum sermaye stokunun temel belirleyicisi olduğunu göstermektedir.

- Yani tasarruf oranlarındaki artış ekonomiyi yeni bir büyüme düzeyine taşımaktadır.

- * Bu büyüme modeli tasarruf oranındaki artışa bağlı her durağan durum dengesinin daha yüksek sermaye birikim düzeyine ve milli gelir seviyesine karşılık geldiğini göstermektedir.

- * Bu noktada keynesyen tasarruf fonksiyonundan hareketle gelirin, tasarrufun **pozitif** bir fonksiyonu olduğu söylenebilir.

- Yani gelir düzeyi arttıkça tasarruf oranlarını artırmaktadır.

Gönüllü Tasarruflar Üzerinde Etkisi

- + Gönüllü tasarruflar, bireyin kendi tasarruf alışkanlıklarına ve imkanlarına göre gerçekleştirdiği tasarruflardır.

- + Vergi kullanılabilir geliri azaltıyorsa, KG geliri azalan bir kişinin tasarruf eğili mi de olumsuz etkilenecektir.
- + Dolayısıyla üst gelir gruplarının marjinal tasarruf eğilimleri yüksek, gelir düzeyi düşük olan toplum kesimlerinin ise tasarruf eğilimleri düşüktür.
- + Üst gelir gruplarının marjinal tasarruf eğilimini etkilememek veya daha fazla arttırmak için bu grupların vergi yükünü aaltmak gerekir.
- + Bu azalmayı telafi etmek mümkün.
- + Dar gelirlielerin marjinal tasarruf eğilimini de arttırmak. Bunun için vergiyi bir zorunlu finansman aracı olarak kullanıyoruz
- + Üst g.g.dan düşük vergi alınırken Alt g.g.dan da olabildiğince yüksek vergi alınması gerekir.
- + Böylece ekonomide toplam tasarruf düzeyini vergilerle ayarlayabiliyoruz.
- + Gönüllü tasarruflar vergiyle istenen yatırım alanlarına yönlendirilebilir.
- + Yüksek gelirlielerin marjnal tasarruf eğiliminin yüksek olduğu gerçeği dikkate alındığında artan oranlı bir gelir vergisinin tasarrufları olumsuz etkileyeceği daha net görülebilecektir.
- + Bu olumsuz etkinin azaltılması amacıyla sistem içine yerleştirilen muafiyet ve istisna uygulamaları ile fiili vergi yükü düşürülmeye çalışılmaktadır.
- + Harcama vergilerinin gönüllü tasarruflar üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.
- + Harcama vergilerinin bugünkü ve gelecekteki tüketim arasında tercihe neden olmaması bu sonucun en temel nedenidir.
- + Ekonomik birimler bugünkü tasarruflarının gelecekte ağır bir vergi yüküne konu olmayacağına inanarak tasarruf yapmakta herhangi bir olumsuzluk görmeyeceklerdir.
- + Servet vergilerinin gönüllü tasarruf üzerindeki etkilerine bakarsak bu vergiler gön.tas. üzerinde olumsuz etkiye sahiptir diyebiliriz.
- + Özellikle üretime yönelmeyen, spekülatif karakterli servet unsurları üzerindeki vergi yükü artırılırken, verimliliği yüksek servet unsurları üzerindeki vergi yükü düşürülerek gönüllü tasarrufların artı değer yaratacak alanlara yönlendirilmesine imkan sağlanabilecektir.

Yatırım ve Risk Alma Üzerine Etkileri

- + Ekonomik birimler yatırım kararlarını öznel ve nesnel unsurlardan hareketle vermektedir.
- + Yatırımcı, yatırım kararını verirken kendi öz değerlendirmesine dayanır.
- + Bu özel unsur o günkü piyasa verilerinden etkilenmektedir.
- + İzlenen vergi politikaları yatırım kararlarını ve dolayısıyla risk alma istekliliğini belirlemektedir.
- Öncelikle vergi, ekonomik birimlerin kullanılabilir gelirlerini belirleyici özelliği ile yatırımları doğrudan etkileyebilmektedir.

+ Vergilerde artış yönünde yapılacak bir değişiklik kullanılabilir gelirin azalmasına ve dolayısıyla oto finansman imkanının azalmasına yol açarak yatırımları olumsuz etkileyecektir.

→ Öte yandan tasarruf düzeyinin düşmesine ve/veya bileşeninin değişmesine bağlı olarak yatırımların finansman maliyetlerinin artmasına neden olabilmektedir.

→ Ekonomik birimler yatırım kararlarını verirken geleceğe ilişkin projeksiyonda (tahminde) bulunurlar.

+ Bu tahminlerde vergi düzenlemeleri önemli bir değişkendir.

+ Belirsizliklerin fazla olması yatırımcıların risk algısını artıran bir unsur olarak kabul edilmektedir.

+ Riski yüksek bir projeksiyon sonucunda ise yatırım kararının alınması zorlaşacaktır.

→ Riskli yatırım alanlarında, yatırımların teşvik edilmesinde vergi politikaları önemli bir role sahiptir.

- Örneğin, yeterli talep toplayamama riski taşıyan bir yatırım konusunailişkin olarak, ilgili alanda talebin uyarılabilmesi için tüketim vergilerinin düşük belirlenmesi yoluna gidilebilir.

+ Risk ve zarar arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır.

+ Risk unsuru arttıkça zarar olasılığı da artmaktadır.

+ Ekonomik birimlerin riskli yatırımlarda zararı göze alarak yatırım yapmalarına yardımcı olmak için zararlar vergi dışı bırakılmıştır.

+ Gelirin vergilendirilmesinde **“elde edilmiş gelir”** kavramı geliştirilmiştir.

→ Artan oranlı vergi tarifeleri ekonomik birimlerin vergi maliyetini artırma potansiyeline sahiptir.

+ Ekonomik birimler gelir artışlarıyla orantılı olarak kullanılabilir gelir düzeyinin azalacağını bildikleri için riskli yatırım alanlarından uzak durmayı tercih etmektedir.

+ Riskli yatırım alanlarında, artan oranlı vergilerin yatırım kararlarındaki olumsuz etkisini ortadan kaldırmak için **düz oranlı vergilerin kullanılması** tercih edilmektedir.

Vergilerin Teknolojik Gelişmeye Etkisi

+ Schumpter'e göre teknolojik değişim süreci, piyasa ekonomilerinin işleyişini ve ilerlemesini sağlayan en önemli itici güçtür.

+ Teknolojik değişim neoklasik iktisadi yaklaşımın kabul ettiği gibi ekonomiye dışsal değil içseldir.

+ Teknolojik gelişim yüksek artı değer yaratma niteliği ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde küçük buluşlar büyük verimlilik artışlarına imkan sağlayabilmektedir.

+ Teknolojik değişim piyasa ekonomisinin en önemli rekabet aracıdır.

+ Firmaların, normal veya aşırı kar edebilmeleri maliyetlerini piyasa fiyatlarının altına indirmelerine bağlıdır.

+ Maliyetlerin en az seviyeye indirilebilmesinde sermayenin ve dolayısıyla emeğin verimliliğinin artırılmasında teknolojik gelişmeler belirleyici olmaktadır.

+ Bu nedenle firmalar teknolojik yenilik peşinde koşmaktadır.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

27 MAYIS

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA AMAÇLI KAMU HARCAMA POLİTİKASI

I. EKONOMİK BÜYÜME VE KAMU HARCAMA İLİŞKİSİ

+ Ekonomik büyüme ve kalkınma ile kamu harcamaları arasındaki ilişki çoğunlukla kamusal mal ve hizmetlerin pozitif dışsallıkları temelinde kurulmaktadır.

+ Maliye literatüründe “**kalkınma carileri**” olarak tanımlanan eğitim ve sağlık

hizmetlerine yönelik kamu harcamaları beşeri sermaye yatırımı olarak görülmektedir.

+ Beşeri sermaye ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin büyüme modellerine içsel veya dışsal bir faktör olarak dahil edildiği görülmektedir.

+ Solow büyüme modelinde beşeri sermaye, büyümenin dışsal belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir.

→ Yani beşeri sermayenin ekonomik büyümeye etkisinin dolaylı olduğu değerlendirilmektedir.

+ Diğer taraftan içsel büyüme modelleri ise beşeri sermayeyi doğrudan etkileyen bir faktör olarak kabul edilmektedir.

+ Bu noktada **iki yaklaşım** üzerinde durulmaktadır.

1) Beşeri sermaye birikimini büyümenin motoru olarak kabul eden yaklaşım.

2) Beşeri sermaye stokunun yenilik ve teknolojiye adaptasyon sürecinde üstlendiği rolü esas alan yaklaşımdır

→ Çarpan modeli kısa dönemli etkileri açıklamada başarılı iken, uzun dönemli ilişkileri açıklamada yeterli değildir.

- Bunun için hızlandıran mekanizmasından yararlanılmaktadır.

- Hızlandıran, tüketim harcamalarında gerçekleşen bir değişikliğin yatırım harcamaları üzerindeki etkisini açıklamaktadır.

- Üretim ve tüketim malları arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.

- Tüketim malı talebindeki herhangi bir artış üretim malı talebinde de (yatırım talebi) bir artışa neden olur.

- Uyarılmış yatırımlar tüketim harcamaları değişmelerine bağlı artmakta ve azalmaktadır.

- Hızlandıran mekanizması ve işleyişi daha çok gelişmiş ülkelere özgü bir durumdur. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işlemesi zordur.

II. KAMU YATIRIM HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ

- + Makro ekonomik anlamda yatırım, ekonominin üretim mallarının üretimine yönelik yaptığı harcamaları ifade etmektedir.
- + Yeni bir konut yapımında bir kapasite artışı söz konusu olduğu için yatırım harcaması olarak kabul edilmektedir.
- + Yatırım harcamalarının üretim kapasitesini artırması, ekonomik büyümenin sağlanması için ihtiyaç duyulan ölçek büyüklüğünün artırılmasına katkı sağlamaktadır.
- + Yatırım harcamaları sahip oldukları pozitif dışsallıklarla ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumlu yönde etkileyebilmektedir.
- + Diğer taraftan fiziki ve beşeri altyapının iyileştirilmesine yönelik yatırım harcamaları özel maliyetlerin sosyalleşmesine imkan sağlamaktadır.
 - Kamu yatırım harcamaları ile özel sektörün katlanmak zorunda olduğu maliyet devlet tarafından üstlenilecek
 - Özel sektörde maliyet minimizasyonu sağlanmış olacaktır.
 - Bunun ekonomik büyümeye katkısı, özel sektörün maliyetini azaltması ve kapasite kullanım oranını arttırması şeklinde iki yönlü gerçekleşecektir.
- + Kamu yatırım harcamalarının sağladığı özel maliyeti azaltma imkanı ihracata yönelen sektörlerin fiyat rekabeti imkanını arttıracaktır.
 - İhracatçılar iç piyasada olduğu gibi daha düşük fiyat düzeylerinde mal ihraç etme imkanına kavuşacağı için ihracat gelirlerinin artmasına ve ödemeler bilançosunu olumlu yönde etkileyecektir.

III. CARİ KAMU HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ

- + Cari harcamaların ekonomik büyümeye ve kalkınmaya iki biçimde katkısı olmaktadır.
 - 1) Ekonomik büyüme, milli gelirin bir yıldan diğer yıla artış hızı olarak ele alındığında cari harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin daha çok **kısa dönemli olduğu** görülecektir.
- + Çünkü cari harcamaların mal ve hizmet alımına yönelik olması toplam talebin yönetilmesine imkan vermektedir.
- + Cari harcamalar, kamu harcamalarının hızlandıran etkisinin oluşmasına katkı sağlayarak ekonomik büyümeye pozitif etkide bulunmaktadır.
- 2) Cari harcamaların ekonomik büyüme ve kalkınmaya bir diğer etkisi bakım ve onarım amaçlı harcamalar üzerinden olmaktadır.
- + Büyüme ve kalkınma yeterli miktarda kaynağın doğru alanlara tahsisinde, bu kaynakların verimli biçimde kullanılmasını gerektirmektedir.
- ++ Bakım ve onarım amaçlı cari harcamalar kaynakların verimli kullanımına katkı sağlama özelliğine sahiptir.

→ Bakım ve onarımları sağlanmamış sermaye unsurundan beklenen verim elde edilmezse sermaye unsurunun toplam üretime katkısı yetersiz kalacaktır.

→ Diğer bir ifadeyle kaynak tahsisi yapılan sermayenin milli gelire katkısı düşük düzeyde olacak ve ekonomik büyüme olumsuz etkilenecektir.

+ Uzun dönemde ekonomik verimliliğin artırılmasında, kalkınma carileri olarak nitelenen eğitim ve sağlık hizmetleri ile ilgili harcamaların önemli bir rolü vardır.

+ Bu harcamalar emeğin verimliliğini artırmaktadır.

+ Vasıfsız ve sağlıklı emek üretim kaybına yol açma potansiyeline sahip olduğu için ekonomik büyümeyi de olumsuz etkilemektedir.

+ Bu olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla bütçe imkanları zorlanarak da olsa bütçede cari harcamalara önemli bir pay ayrılmalıdır.

IV. TRANSFER HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ

+ Ekonomik gelir dağılımını yeniden şekillendiren harcamalardır.

+ Transfer harcamalarının mal piyasasına etkisi dolaylı ve gecikmelidir.

+ Bu nedenle, transfer harcamaları ekonomik büyüme ve kalkınma amacıyla aktif olarak kullanılabilir özelliğine sahip değildir.

+ Daha çok kaynak tahsisi işlevinin yerine getirilebilmesinde ve böylece kalkınma amacını dolaylı yoldan etkilemede yararlanılabilecek bir mali araçtır.

+ Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde özel sektörü özendirici transfer harcamaları ve sübvansiyonlar büyük önem taşımaktadır.

+ Az gelişmiş ülkelerdeki yapısal sorunlar nedeniyle kaynakların etkin dağılımı ve verimli kullanımını olumsuz etkilenmektedir.

+ Tasarruflar daha çok gayrimenkuller ve değerli mallar üzerinde yoğunlaşmakta ve spekülasyon bir nitelik kazanmaktadır.

+ Spekülasyon talebin artması ekonomik kalkınmayı iki biçimde olumsuz etkilemektedir.

1) Tarım arazilerinin sürekli imara açılarak parsellenmesi

2) Tarım ve tarıma bağlı sektörlerde girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır.

→ Girdi maliyetlerinin arttığı bir sektörde kar marjları azalacağı için yatırım imkanları kısıtlanacaktır.

+ Transfer harcamalarının ekonomik büyüme ve kalkınmaya yönelik olumlu etkisi kaynak tahsisi işlevinin yerine getirilmesiyle mümkün olabilecektir.

- Bunun için sektörleri bölgeler ve ekonomik birimler arasında iyi koordine edilmiş politikaların oluşturulması ve izlenmesi zorunluluk arz etmektedir.

ON ALTINCI BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA AMAÇLI KAMU BORÇLANMA POLİTİKASI

I. EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA KAMU BORÇ YÖNETİMİ

- + Borç yönetimi, borcun temel bileşenlerindeki ayarlamalar olarak nitelendirilebilir.
 - Kaynak, vade, tür ve oran ayarlamaları
- + Klasik iktisadi düşünce ve modern mali düşünce çerçevesinde değerlendirmemiz mümkündür.
- + **Klasik iktisadi düşünceye göre** kamu borçlanması, ekonomide kamu başarısızlığına neden olur.
- + Ekonomide dışlama etkisi yaratarak özel sektörün istihdam yaratmasına engel olur.
- + Devletin ekonomide aşırı büyümesine neden olur.
- + Özel sektörün yatırım imkanlarının azalmasına neden olur.
- + Dolayısıyla dışlama etkisi yaratma potansiyeli açısından kamu harcamalarının borçlanmayla finansmanını kabul etmezler.
- + 2 temel gerekçeyle borçlanılabilir der.
 - 1) Kendi kendini finanse edebilecek yatırımlar için borçlanılır.
 - 2) Olağanüstü şartların gerektirdiği finansman ihtiyacını karşılamak için borçlanmaya gidilebilir.
- + Dolayısıyla eko büyüme ve kalkınma sürecinde olan ülkelerin sadece yatırım harcamalarının finansmanı için borçlanabileceğine izin verilmektedir.
- + **Modern mali yaklaşıma göre ise**, mali denklikten ziyade konjonktürel denklik esastır.
- + Konjonktürel denkliğin sağlanması için kamu borçlanması aktif bir araç olarak kullanılabilir.
- + Yani ekonomik istikrar amacıyla kamu borçlanmasını kullanabilirsin diyor.
- + Ekonomide dışlama etkisinin aksine “crowding in” etkisi yaratacaktır.
 - Eksik istihdamdaki ekonominin tam istihdama yaklaştırılmasında borçlanma aktif olarak kullanılmalıdır yaklaşımı hakim.
- Bu iki teoremin haricinde ricardo barrow denklik teoremi olarak bilinen bir yaklaşım kamu borçlanmasının ekonomik etkide atfedildiği kadar önemli bir etkisi yoktur der.
 - Kamu harcamalarının borçlanmasıyla finanse edilmesinin toplumda gelecek nesillere borç bırakmamak adına vergi yükünü gelecek nesillere bırakmamak adına bugünden özel sektör tasarrufları kamu borçlanması kadar artacağı için kamu borçlanmasıyla yaratılacak olan pozitif etkiler özel sektör tasarruflarının artmasıyla baskılanacaktır.
 - Dolayısıyla kamu borçlanmasından beklenen eko etkiler ortaya çıkmayacaktır.

+ **Kalkınma ihtiyacı olan ekonomiler açısından bakarsak,**

+ Kamu borçlanması ekonomik birimlerin elindeki tasarrufların kamu mülkiyetine geçmesi sonucunu doğurmaktadır.

+ **Bu anlamda kamu borçlanması nasıl yönetilmelidir?**

- Borçlanmanın kaynağı olarak **zorunlu borçlanmaya** yönelebilir.
- Parafiskal gelir elde eden kurum ve kuruluşların toplamış oldukları kaynaklardan belirli miktarını kamu borç senetlerine yatırmasını zorunlu kılabiliriz.
- Böylece devlete daha düşük maliyetli ve daha uzun vadeli bir finansman kaynağı yaratmış oluruz.
- Uzun vadede olması bu kaynakları daha uzun vadeli yatırımlarda kullanmaya imkan sağlar.
- Yatırımların finansman maliyetinin düşük olmasına imkan sağlıyor.

+ **Diğer yandan özel sektörün gönüllü tasarruflarını borçlanma yoluyla almak ekonomik kalkınmaya nasıl bir etki yaratır?**

- Kalkınmada amaç sermaye birikimi yaratmaksa kısa vadede yüksek faiz ile borçlanma tercih edilebilir.
- Özel sektörün elindeki ve özellikle bireylerin ellerindeki gönüllü tasarrufların yüksek faizli ve kısa vadeli olarak tasarruf sahibine yeniden geri kazandırılması sermaye birikimini hızlandıracaktır.
- Bu nedenle devlet çoğu zaman yüksek faizli kamu borçlanmasını tercih etmektedir.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

3 HAZİRAN

GELİR DAĞILIMI VE MALİYE POLİTİKASI

I. GELİR DAĞILIMINA İLİŞKİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

A) GELİR BÖLÜŞÜMÜ VE ADALET KAVRAMI

- + Her ekonomik faaliyet mutlak surette bölüşümle ilgili bir sonuç doğurmaktadır
- + Dolayısıyla gelir dağılımı amaç olmaktan ziyade sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.
- + Bu gelir dağılımı bir süreçte ortaya çıkmaktadır.
- + Dolayısıyla sonucu etkilemenin yolu süreci etkilemekten geçer.
- + Ekonomik faaliyet süreçleri ne kadar çok etkileniyorsa, sonuç olan bölüşüm ilişkileri de o ölçüde etkilenmiş olur.
- + **Gelir paylaşımı**, bireyin ve toplumların refah seviyesini belirleyen ve bu refahın toplumu oluşturan kişi veya topluluklar arasındaki seviyesini belirleyen bir unsur olması açısından önemli.
- + Refah iktisadî, alternatif politikalar arasında toplumsal refahı **en üst düzeye** çıkaracak olan politikanın belirlenmesidir.

+ Burada toplumsal tercihlere bağılı olarak, toplumsal tercihlere en iyi cevap verecek politikanın belirlenmesi amaçlanır.

+ Refah iktisadı bu çerçevede meseleye yaklaşıırken iki çizgide gelişmektedir.

→ **Birincisi, klasik çizgidir.**

- Klasik refah iktisadında bölüşüm ilişkilerinin azalan fayda temelinde gerçekleştirilmesi halinde toplumsal faydanın artacağına işaret eder.

- Dolayısıyla bölüşüm ilişkilerinin azalan fayda ilkesine göre gelirin paylaşılması gerektiği savunulmaktadır.

- Azalan verimler yasası , sabit bir üretim faktörü üzerinde değişken üretim faktörlerinin toplam üretime katkısının azaldığı durum olarak nitelendirilir.

- Azalan fayda ilkesi de belli bir mal veya hizmetin giderek artan oranda veya sürekli tüketimine bağılı olarak marjinal faydasının giderek azalmasıdır.

- Dolayısıyla gelirin marjinal faydası azaldıkça üst gelir gruplarından alıp alt gelir gruplarına doğru bir gelir dağılımını düzenlemek üst gelir gruplarının refahında bir değişiklik oluşturmazken alt gelir gruplarının refahında artışa sebep olacaktır.

- Yani klasik iktisada göre zenginden alıp fakire vermek yönünde bir bölüşüm ilişkisi benimsediğini görmekteyiz.

→ Klasik refah iktisadı artan oranlı tarifenin fikir babalığını yapmıştır.

- Kişilerin gelir düzeyi arttıkça marjinal gelire atfettikleri fayda azalır.

- Kişilerin gelir düzeyi azaldıkça en son elde etmiş oldukları marjinal gelire atfettikleri fayda yüksektir.

- Bu nedenle üst gelir gruplarından alıp alt gelir gruplarına aktaracak bir mekanizma içerisinde geliri yeniden düzenlersek üst gelir gruplarının refah kaybı daha az alt gelir gruplarının refah artışı daha çok olacaktır.

→ **İkincisi ise yeni refah iktisadıdır.**

+ Bölüşüm , ilişkilerini etkinlik temelinde ele almaktadır.

+ Azalan fayda ilkesinin her toplumda her zaman için geçerli olamayacağını, görece bir kavram olduğu düşüncesinden hareketle savunmaktadır.

+ Gelir dağılımını görece unsurların dışında daha objektif kriterler üzerinden ele almak gerekir.

+ Bu noktada pareto etkinlik temelinde bir bölüşüm ilişkisine yaklaşmaktadırlar.

+ Yeni refah iktisadı iki teorem üzerinden gelişmiştir.

1) **Tam rekabet piyasa** koşulları her zaman toplumsal refah düzeyini en üst seviyeye çıkarır.

2) Piyasa koşullarında kalınmak şartıyla **pareto iyileştirme** yapılabilir.

- Yani piyasa eko koşullarında gerçekleşen dağılımı doğru bulur fakat piyasanın aksadığı bir durumda piyasa şartlarını korumak amacıyla gerçekleştirilecek bir müdahale pareto iyileştirme olarak değerlendirilmektedir.

- + Birinci temel teoreme göre pareto etkin geçerlidir.
- + Yani kimsenin refahını azaltmadan en az bir kişinin refahını artırmanın mümkün olmadığı bir durum söz konusudur.
- + Ancak bu tam rekabet piyasa koşullarının işlemesi kaydıyla geçerlidir.
- + Oysa gerçek yaşam içerisinde piyasa başarısızlıklarının varlığı (asimetrik bilgi, tam kamusal mallar, dışsallıklar..) birinci temel teoremin geçerliliğini sınırlandırmaktadır.
- + Piyasa aksaklıklarının var olduğu bir ortamda piyasa aksaklıklarını giderecek ve hiç kimsenin refahını azaltmadan en az bir kişinin refahını artıracak gibi bir sonuç doğuracak müdahalelerle toplumsal refahın artırılacağı yaklaşımı benimsenmiştir.
- + Devletin ekonomiye müdahale sınırı çizilmiştir.
- + Neoliberal iktisat politikalarının geçerli olduğunu kabul ettiğimizde dünya ekonomisi genelinde bölüşüm ilişkilerinin de paretocu refah iktisadı temelinde şekillendiğini ifade edebiliriz.

B) GELİR DAĞILIMI ANALİZİNİN TEMEL KAVRAMLARINA İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

- * Gelir kavramı, maliye teorisinde, daha çok vergileme konusunda “safı artış kuramı” ve kaynak kuramı olmak üzere iki açıdan tanımlanmaktadır.
- * **Safı artış kuramı**, belli bir dönem aralığında ekonomik birimlerin gelirlerindeki net artışı esas almaktadır.
- * Haig-Simons yaklaşımı olarak da bilinen bu yaklaşımda satın alma gücünde meydana gelen bu net artış ekonomikbirimlerin bir dönem içinde yaptığı tüketimin değeri ile servetindeki net artışların (tasarrufların) toplamından oluşur.
- * **Kaynak kuramı ise geliri**, üretim faktörlerinin üretim sürecinde tutulduğu müddetçe elde edilen hasıla olarak tanımlamaktadır.
- * Burada önemli olan gelirin bir üretim faktörüne bağlı olarak elde edilmesi ve faaliyetin sürekliliğidir.
- + Geliri, iktisadi açıdan ve makro düzeyde ele aldığımızda, milli gelirin tanımlaması harcama ve gelir unsurları üzerinden yapılabilmektedir.
- **Harcama yönetimiyle milli gelir**, ekonomik birimlerin yurt içi ve yurt dışında gerçekleştirdiği cari harcamalar, yatırım harcamaları ve kamu harcamaları toplamı olarak belirlenmektedir.
- **Gelir yöntemiyle milli gelir**, belli bir dönemde üretim faktörlerine yapılan ödemeler toplamı olarak kabul edilmektedir.
- Buna göre gelir türünden milli gelir ücret, faiz, rant ve karlar toplamından oluşmaktadır.
- + Katma değer yöntemi olarak da ifade edilen gelir yönteminde belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin üretim sürecinde kullanılan ara malların piyasa değeri düşüldükten sonra kalan değer milli gelir olarak kabul edilmektedir.

1) Bazı Gelir Dağılımı Tanımları

Faktöriyel (fonksiyonel) Gelir Dağılımı

- * Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları ifade etmektedir.
- * Faaliyet konusunun belirlenmesindeki diğer unsurların veri olduğu kabulü altında, hangi faaliyete dayalı gelir elde edeceğinin belirlenmesinde fonksiyonel gelir dağılımından hareket edilebilir.
- * Fonksiyonel dağılım, gelirin özellikle emek sahipleri arasındaki dağılımını analiz etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır.
- * Burada temel ölçü hangi üretim faktörünün milli gelirden daha fazla pay almış olduğudur.
- * En yüksek payı alan veya son yıllarda payı artan faktör lehine bir seçimde bulunulur.

Kişisel Gelir Dağılımı

- * Kişisel gelir dağılımı, yaratılan gelirin toplumu oluşturan birey ve aileler arasında nasıl dağıtıldığını, diğer bir ifadeyle bir toplumda yaşayan bireylerin milli gelirden aldıkları payın ortalama değerini göstermektedir.
- * Kişisel gelir, bir ülkede yaşayan insanların ortalama refah düzeyini ortaya koyarken, o bireylerin milli gelirden aldıkları gerçek geliri göstermez, sadece bir potansiyelin ifadesidir.
- * Kişisel gelir dağılımı, toplumu oluşturan nüfusun yüzdelik dilimler halinde gelirin yüzde kaçını aldığının belirlenmesi şeklinde de ölçülebilmektedir.

Bölgesel Gelir Dağılımı

- * Bölgesel gelir dağılımı ülkelerin gelişmişlik darklılıklarını görmek amacıyla kullanılır.
- * Bölgeler arası gelir dağılımı dengesizlikleri; bölgesel gelişmişlik düzeyini ortaya koyan tarım, sanayi, ticaret, hizmet, haberleşme, ulaştırma, sağlık, eğitim, demografik ve sosyal göstergelerdeki farklılıkların olmasından kaynaklanmaktadır.

Sektörel Gelir Dağılımı

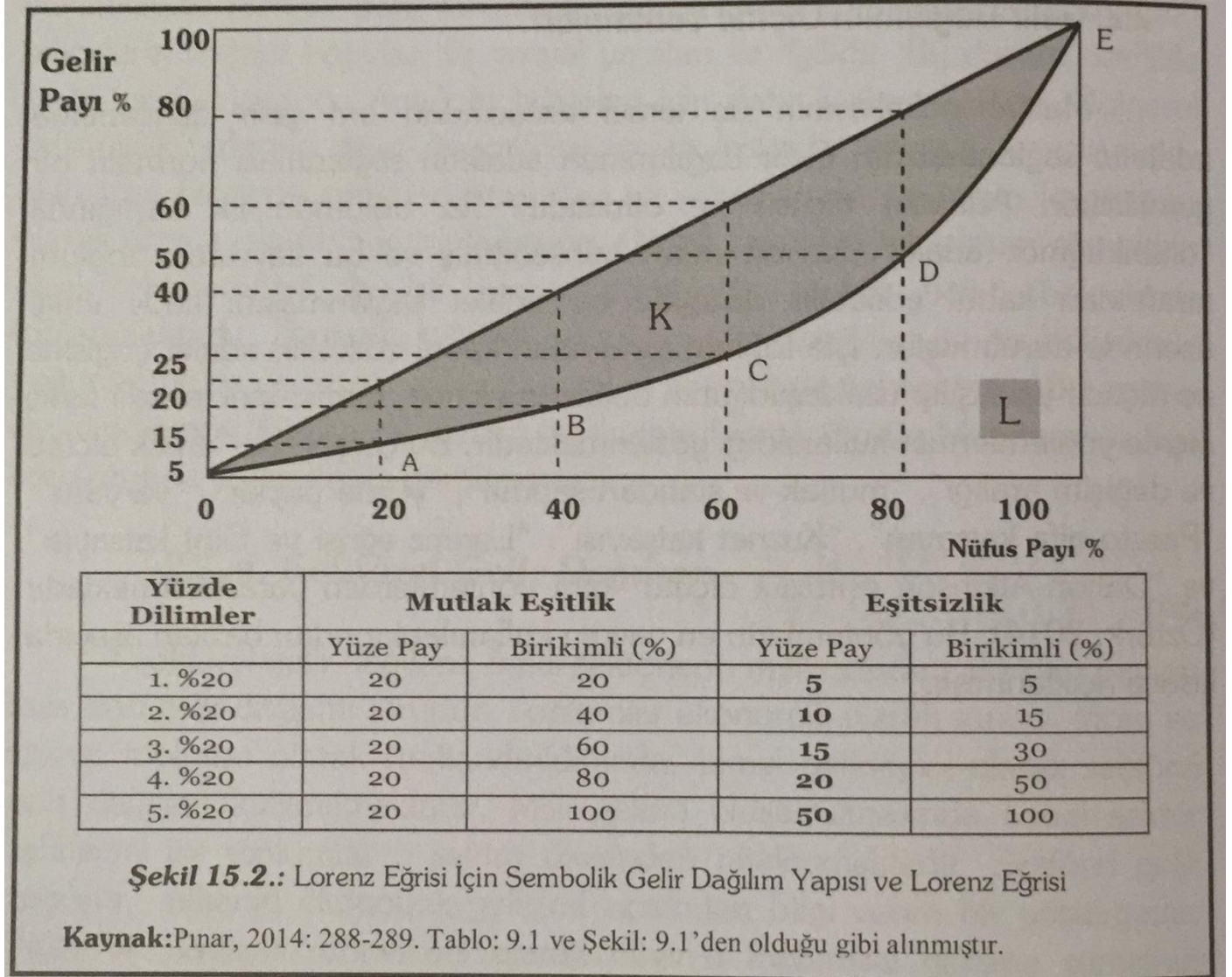
- * Sektörel gelir dağılımı, farklı sektörlerin milli gelirden aldıkları payları esas alan gelir dağılımı türüdür.
- * Milli gelirin oluşturulmasında hangi sektör belirleyici ise toplumlar o sektör üzerinden nitelenmektedir.
- * Sektörel gelir dağılımı, ülkenin ekonomik gelişimi açısından bilgi veren bir göstergedir.

2) Gelir Dağılımını Ölçme Yöntemleri

Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı

- * Lorenz eğrisi, ekonomide gelir dağılımının birikimli dağılım fonksiyonunu ifade eden bir grafikdir.
- * 1905 yılında Max Otto Lorenz tarafından gelir dağılımının ifade edilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

- * Gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikleri belirten bir diyagramdır.
- * İki köşeyi birleştiren 45 derecelik bir doğru **eş dağılım eğrisi** olarak tanımlanmaktadır.
- * Merkezden ne kadar uzaklaşırsa gelir dağılımı o kadar bozulur.
- * E0 mutlak eşitliği gösterir
- * K alanı ise bozulan gelir dağılımını gösterir.

- * Fiili gelir dağılımının (Lorenz eğrisinin) eşitlikten ne oranda saptığı “Gini katsayısı” yardımıyla belirlenmektedir.
- * Gini katsayısı, şekildeki gri taralı alanın (ODE alanı=K) eş dağılım eğrisi altında kalan alana (K+L) oranlanmasıyla bulunmaktadır.

Dalton-Atkinson Ölçütü

- * Dalton-Atkinson ölçütü, Lorenz eğrisinin kullandığı eş dağılım eğrisi gibi bir referanstan hareket etmektedir.
- * Bu ölçüt toplumun bireysel tercihlerini yansıtan sosyal refah fonksiyonunu esas almaktadır.

- * Bu sosyal refah fonksiyonunda toplumun eşitliğe verdiği değer, sıfır ile sonsuz arasındadır.
- * Bu ağırlığın sıfır olması, toplumun gelir bölüşümü konusunda kayıtsız olduğunu, diğer bir ifadeyle gelir bölüşümüne önem verilmediğini ifade eder.
- * Ağırlığın sonsuz olması ise, toplumun sadece en düşük gelir grubuna sahip olan kişilerle ilgilendiğini göstermektedir.
- * Dalton-Atkinson ölçütü, bireylerin aynı fayda fonksiyonuna sahip olmaları ve gelir için azalan marjinal fayda ilkesinin geçerli olduğu varsayımlarını kabul etmektedir.
- * Herkes için aynı tip fayda fonksiyonu söz konusu olduğu için toplam refahın en üst düzeye çıkarılması gelirin eşit dağılımı halinde mümkün olacaktır.
- * Bu refah maksimizasyon koşulu Dalton-Atkinson ölçütü için referans kabul edilmektedir.

II. GELİR DAĞILIMININ DÜZENLENMESİNDE MALİYE POLİTİKASININ ROLÜ

A) MALİYE POLİTİKASINDA AMAÇ-AÇAR TERCİHİ VE KİŞİSEL GELİR DAĞILIMI

- + Maliye politikasının gelir dağılımının düzenlenmesindeki rolünü açıklamadan önce uygulanacak maliye politikalarıyla hangi tür gelir dağılımının düzenleneceğinin belirtilmesi gerekir.
 - + Maliye politikası ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmak için mali araçların miktar ve bileşiminde yapılan ayarlamalar olarak tanımlanır.
 - + Maliye politikasının gelirin yeniden dağılımını sağlamadaki rolünü **iki temel unsur** belirleyecektir.
 - 1) Politika yapıcılarının ekonomik ve sosyal amaçlar arasında yapacağı tercihtir.
 - 2) Politika araçlarının nasıl kullanıldığı ile ilgilidir.
 - + Maliye politikalarında gelir dağılımını iyileştirmek gibi bir amaç söz konusu değildir.
 - + Gelir dağılımını düzenlemek, değiştirmek vardır.
 - + Bu değişim her zaman için düzeltmek yönünde olmaz.
 - + Çünkü mp yapılan değişimler gelir dağılımını her zaman iyileştirme adına değildir.
 - + Gelir dağılımını bozan mahiyette mp izlenmesi de mümkündür.
 - + Burada amaçlar arasında çatışma bu sonucu doğurmaktadır.
 - + Eğer gelir dağılımının iyileştirilmesine yönelik bir amaç ortaya koyuluyorsa kişi başına düşen milli gelirde bir takım değişiklikler yapılacaktır.
- Araçlar boyutunda düzenleme kullanılabilir gelir ayarlamalarıyla ortaya çıkabilir.

- + Gerek kamu harcamaları gerekse vergiler kişilerin önce gelir düzeylerini daha sonra kullanılabilir gelirlerini belirlemektedir.
- + Kamu harcamaları harcamanın gerçekleştirilmiş olduğu toplum kesimlerine yönelik kamu eko eliyle bir gelir transferi söz konusudur.
- + Demek ki kamu harcamaları ekonomik birimlerin gelir düzeylerini etkileyerek gelir bölüşümüne etki etmektedir.
- + Diğer taraftan vergiler de kullanılabilir gelir düzeyinin ayarlanması ve değiştirilmesi yoluyla gelir dağılımını etkileyebilmektedir.

B) VERGİLERİN GELİR DAĞILIMINDAKİ ROLÜ

- + Kapitalist ekonomik sistemde “zorunlu fena” olarak kabul edilen vergilerin, hem faaliyetin niteliğine bağlı olarak ekonomik faaliyet sürecinde hem de faaliyet süreci sonunda gelir dağılımını etkilemesi söz konusudur.
- + Gelir dağılımında adaleti sağlamada vergi politikaları oldukça önemlidir.
- + Özellikle kişisel gelir vergisinde artan oranlı bir tarifenin uygulanması gelir dağılımını **olumlu** etkileyecektir.
 - Çünkü böylece üst gelir grupları daha yüksek oranda vergilendirilecek ve düşük gelir grupları da daha düşük oranda vergilendirilecektir.
- + Bunun yanı sıra kurum kazançlarından alınan vergilerin azaltılması gelir dağılımını olumsuz etkileyebilir.
 - Çünkü kurumlar vergisi mükellefleri sermaye kesiminden oluşmaktadır.
 - Bu nedenle sermaye kazançlarından alınan vergilerde indirim tercih edilmemelidir.
- + Tüketim üzerinden alınan vergiler ise kişilerin gelirleri ve şahsi durumları dikkate alınmadan uygulandığından gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir.
- + Bu tarz dolaylı vergiler aslında tersine artan oranlı vergilerdir.
 - Çünkü tüketim üzerinden alınan vergiler marjinal tüketim eğilimi yüksek olan düşük gelir gruplarından daha çok alınan, marjinal tüketim eğilimi daha düşük olan yüksek gelir gruplarından daha az alınan vergilerdir.
- + Ayrıca tüketim üzerinden alınan vergiler genellikle düz oranlıdır.
- +Düz oranlı vergiler de gelir dağılımını olumsuz etkiler.
- +Çünkü böylece bireylerin ödedikleri vergi miktarının gelirleri içindeki payı yoksullarda daha yüksek ve zenginlerde daha düşük olmaktadır.
- +Bu nedenle temel tüketim mallarına uygulanacak vergi oranlarının daha düşük olması veya hiç vergi alınmaması gelir dağılımı açısından olumlu sonuç doğurmaktadır.
- +Amaç gelir dağılımında adaleti sağlamak olduğunda en güçlü vergi türü servet vergileridir.
 - Çünkü üst gelir grupları rahatlıkla mülk edinebilmektedir ve bunların vergilendirilmesi gelir dağılımını olumlu etkileyecektir.

- Ancak orta gelirliilerin nadiren edindiği mülklerin vergilendirilmesinin yaratacağı olumsuz etkiyi gidermek adına bunlara muafiyet ve istisnalar uygulanabilir.

+Genel olarak vergilerde uygulanabilecek muafiyet ve istisna mekanizmaları da gelir dağılımında adaleti sağlama amacıyla kullanılabilir.

+Düşük gelir gruplarını temsil eden mesleklere veya faaliyetlere muafiyet ve istisnalar uygulanabilir.

C) KAMU HARCAMALARININ GELİR DAĞILIMINDAKİ ROLÜ

+ **Reel harcamalar özelinde bakacak olursak**, toplumun hangi kesimlerinden hangi yöntemle gerçekleştirildiğine bağlı olarak gelir dağılımını etkileme potansiyeline sahip vergilerdir.

+ örneğin; kamu alım süreçlerinin açık şeffaf bir biçimde tanımlanmadığı bir yerde, tüm harcama yetkisinin bürokratlara serbestçe bırakıldığı bir durumda piyasa içerisinde kamu alımları yoluyla kaynak dağılımı ve gelir dağılımı bozulacaktır.

+ Kamu ekonomisi faaliyet süreçlerini bir mübadele süreci olarak görür.

+ Kamu bürokrasisinin ve diğer siyasal aktörlerin burada fayda maksimizasyonuna yönelik bir mübadele ilişkisinde olduğunu kabul eder.

+ Bu kabul üzerinden baktığımız zaman kamu alımlarının düzenlenmediği zamanlarda yüksek fiyat politikaları ile birtakım mal ve hizmet satıcılarına yönelik kaynak transferi söz konusu olabilecektir

+ Bu da gelir dağılımını olumsuz etkileyecektir.

+ Dolayısıyla kamu harcama süreçlerinin şeffaf, açık ve net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.

+ **Transfer harcamalarına baktığımızda**, ekonomide kaynak aktarım mekanizmaları olarak karşımıza çıkar.

+ Tr. harcamalarında somut karşılık olmadığı için karar alıcılar transfer harcamalarını dilediği gibi şekillendirebilmektedir.

+ Sosyal tr harcamaları gelir dağılımını **olumlu yönde** etkilemektedir.

+ Ekonomik tr harcamaları ise daha çok kaynak tahsisini etkilemektedir.

+ Bu nedenle gelir dağılımının düzenlenmesine yönelik bir transfer harcama politikası gerçekleşecekse bu harcamaların sosyal nitelikli transfer harcamaları şeklinde gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade edebiliriz.